

**UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSTI I MIROVNIH STUDIJA
MAGISTARSKI STUDIJ SIGURNOSTI
- MIROVNE STUDIJE -**

**STRADANJE PRIPADNIKA MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH
POSLOVA U TOKU ODBRANE SARAJEVA 1992.-1995. GODINE**

- Magistarski rad -

Kandidat

Elma Ibrak

Mentor

Prof. dr. Smail Čekić

Sarajevo, decembar, 2018.

SADRŽAJ

Uvod	1
1. Teorijski-Metodološki dio	2
1.1. Problem istraživanja.....	2
1.2. Predmet istraživanja.....	2
1.3. Teorijska osnova istraživanja.....	3
1.4. Ciljevi istraživanja.....	3
1.4.1. Naučni cilj.....	3
1.4.2. Društveni cilj.....	4
1.5. Sistem hipoteza.....	4
1.5.1. Generalna hipoteza.....	4
1.5.2. Posebne hipoteze.....	5
1.6. Metode istraživanja.....	5
1.6.1. Statistička metoda.....	5
1.6.2. Vremenski plan istraživanja.....	5
1.6.3. Prostorno određenje.....	5
2. Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovine	6
1. Činjenice o agresiji i genocidu u Republici Bosni i Hercegovini.....	12
2. Nastanak i formiranje Armije Republike Bosne i Hercegovine i opsada Sarajeva.....	14
3. Opsada Sarajeva.....	19
4. Odbrana Sarajeva.....	24
3. Organizacija Ministarstva unutrašnjih poslova u Republici Bosni i Hercegovini	26
1. Centar službe bezbjednosti	27
2. Stradanje pripadnika CSB Sarajevo.....	29
3. Stradanja pripadnika policije RMUP-a.....	31
4. Odred policije za specijalne namjene „BOSNA“.....	37
5. Odred policije za specijalne namjene „LASTA“.....	39
4. Odlikovanja i priznanja pripadnika policije	40
1. Zlatna policijska značka.....	41
2. Srebrna policijska značka.....	41
3. Zlatni Ljiljan.....	41
4. Orden zlatnog grba sa mačevima.....	42
5. Medalja za hrabrost.....	43
6. Ratno priznanje značka zlatni ljiljan.....	43
5. Zaključna razmatranja	44
6. Prilozi	46
1. Intervju sa pripadnikom specijalne jedinice Veterana odreda Bosna-generalnim sekretarom gđinom ŽELJKO PANIĆ.....	46
7. Skraćenice	57
1. Osnovni kategorijalni pojmovi.....	58
8. Literatura	60

UVOD

Na Republiku Bosnu i Hercegovinu je izvršena klasična oružana agresija, što znači da se radi o međunarodnom oružanom sukobu. Odbrambeni rat u Republici Bosni i Hercegovini bio je dugotrajan, veoma krvav, vođen u veoma teških uslovima i vlastitim sredstvima. Odbrambeni rat u Republici Bosni i Hercegovini vođen je protiv srpskog i hrvatskog agresora i njihovih pomagača među bosanskim Srbima i bosanskim Hrvatima. Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima čine suštinu zajedničkog zločinačkog poduhvata država SFRJ (Srbije i Crne Gore) i Republike Hrvatske, njihovih rukovodstava i brojnih rukovodilaca političkog, vojnog, policijskog i upravnog vrha, te njihovih plaćenika. Veliki značaj u odbrani od agresije na cijelom području Bosne i Hercegovine je od strane pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova. Tada je propuštena prilika da se pod punom kontrolom drži oružje MUP-a pa se dogodilo da srpski agresori odnesu skoro polovinu oružja, a jedan dio MTS-a "nestane" iz skladišta. Srbi su za to vrijeme vodili pregovore, crtali karte i granice, pljačkali i devastirali imovinu. Ministarstvo unutrašnjih poslova je bila jedina naoružana organizovana formacija. Tokom aprila podignute su i prve barikade, na obe strane, uspostavljeni punktovi, a punkt policije je imao ulogu skretničara. Srbi su počeli da se iseljavaju jer su dobili objašnjenje da će se vratiti za par dana.

Raspadom SFRJ, Srbija je iskoristila priliku da svoje dugogodišnje želje na stvaranju velike Srbije izvrši prisvajanje velikog dijela teritorije Bosne i Hercegovine. Drugi dio teritorije Bosne i Hercegovine bi pripao Republici Hrvatskoj. Nakon slovenskog i hrvatskog ocjepljenja od Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije tokom 1991. godine, multietnička Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina, koja je bila naseljena muslimanskim Muslimanima-Bošnjacima (44 %), pravoslavnim Srbima (31 %) i katoličkim Hrvatima (17 %), na referendumu 29. februara i 1. marta 1992., se odlučila za neovisnost. To su odbili politički predstavnici Srba (SDS), koji su bojkotirali referendum i spriječili njegovo održavanje u pojedinim dijelovima zemlje. Nakon proglašenja neovisnosti (EZ i SAD su priznali RBiH, 6. i 7. aprila, a u UN je primljena 22. maja), bosanskohercegovački srbi koje je podržavala srbijanska vlada Slobodana Miloševića i Jugoslavenske narodne armije (JNA), mobilizirali su svoje snage unutar Republike Bosne i Hercegovine kako bi prisvojili što više prostora koji će proglasiti za srpski teritorij, što se uskoro pretvorilo u velikosrpsku agresiju na cijelu R BiH, popraćenu etničkim čišćenjem Bošnjaka u Podrinju, Hrvata u Bosanskoj Posavini te Bošnjaka i Hrvata u Bosanskoj Krajini.

1. Teorijsko – metodološki dio

Malo je koji od hiljadu ratova vođenih u ljudskoj historiji bio u središtu međunarodne javnosti kao što je to bio Odbrambeni rat vođen u Republici Bosni i Hercegovini 1991. – 1995. godine za odbranu i očuvanje nezavisnosti Republike Bosne i Hercegovine. Odbrambeni rat u Republici Bosni i Hercegovini bio je dugotrajan, veoma krvav, vođen u veoma teških uslovima i vlastitim sredstvima. Odbrambeni rat u Republici Bosni i Hercegovini vođen je protiv srpskoga i hrvatskog agresora i njihovih pomagača među bosanskim Srbima i bosanskim Hrvatima. Veliki značaj u odbrani od agresije na cijelom području Bosne i Hercegovine je od strane pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova. Ministarstvo unutrašnjih poslova je bila jedina naoružana organizovana formacija.

1.1. Problem istraživanja

Problem istraživanja je značaj pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova u odbrambeni rat u Bosni i Hercegovini u kome je učestvovala sa Armijom Republike Bosne i Hercegovine. Odcjepljenjem od bivše SFRJ 1991. godine te proglašenje nezavisnosti Slovenije, a potom i Hrvatske što je označilo početak raspada bivše Jugoslavije. Republika Bosna i Hercegovina je sljedeći primjer, organizirala referendum 1992. godine koji je pokazao želju većine muslimanske (bošnjačke) i hrvatske populacije kao i dijela srpske populacije za osamostaljenjem. Evropska zajednica i Sjedinjene Američke Države su ubrzo nakon toga priznale nezavisnost Bosne i Hercegovine. Nakon toga su snage bosanskih Srba opkolile Sarajevo, što je označilo početak dugog i opakog rata u Bosni i Hercegovini. Rat je počeo 1992. a prvi otpor je pružen od pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova koji je ostao na slobodnom području i samo organizovanih građana. Kako je prolazilo vrijeme stvarala se TO R BiH, a potom i Armija Republike Bosne i Hercegovine koja je uspjela da odbrani teritorij Republike Bosne i Hercegovine i njeno stanovništvo od jakih agresorskih napada pobjeđujući u brojnim i bitnim bitkama, te se odbrambeni rat završio potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je stradanje pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova u toku odbrane Sarajeva 1992-1995 godine. Namjera JNA bila je ovladati teritorijem Republike Bosne i Hercegovine u kratkom vremenu, najvjerojatnije do kraja ljeta 1992. Stoga je poduzet opći napad na četiri glavna pravca i to Sarajevo, Podrinje, Posavina i Hercegovina.¹

¹ Ovo poglavlje je rađeno na osnovu savremene metodološke literature, a posebno naučnih rezultata, prof.dr.

Cilj JNA bio je ovladati gradom i zauzeti republičke institucije. Srpske paravojne formacije počele su dizati barikade u gradu Sarajevu, s namjerom da ga presjeku na pola. U gradu su počeli djelovati brojni snajperisti, s namjerom sisanja panike i paraliziranja života. Pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova, patriotska liga i više drugih grupa su odgovorile podizanjem kontra barikada i razbijanjem srpskih barikada, te je tako uspjela očistiti jezgro grada i uspostaviti unutrašnje komunikacije. Jedinice JNA su 5. maja 1992. godine u prodoru pokušale zauzeti centar grada i zgradu Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, ali su u žestokom okršaju poražene. Istog poslije podneva dolazi do opkoljavanja zgrade Zapovjedništva JNA i zarobljavanja predsjednika Izetbegovića na sarajevskom aerodromu. Njegova razmjena za generala Kukanjca i izlaz JNA iz Sarajeva uslijedili su sljedećega dana, nakon pregovora. Linije oko Sarajeva uspostavljaju se u aprilu i maju, da bi se ustalile i uglavnom ostale nepromijenjene do kraja odbrambenog rata.

1.3. Teorijska osnova istraživanja

Naime, po samom predmetu istraživanja ovo istraživanje je mješovito teorijsko – empirijsko, a na osnovu kriterija ciljeva istraživanja pomenuto istraživanje je određeno kao pretežno deskriptivno. Prema pripadnosti disciplinama ovo istraživanje spada u grupu interdisciplinarnih istraživanja. Što se tiče kriterija aktuelnosti predmeta istraživanja ovo istraživanje je aktualno jer je sam predmet istraživanja savremena stvarnost.

1.4. Ciljevi istraživanja

1.4.1. Naučni cilj:

STRADANJE PRIPADNIKA MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA U TOKU ODBRANE SARAJEVA 1992-1995 GODINE

Naučnim ciljevima istraživanja doprinjeti ćemo razvoju teorijskog saznanja o stradanju pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova u toku odbrane Sarajeva 1992-1995 godine kao društvenom problemu.

S obzirom na ovu temu, mogući naučni ciljevi istraživanja su: **naučna deskripcija** – to je najniži naučni cilj koji mora da sadrži svako istraživanje, **naučna klasifikacija i tipologizacija** – kao naučni cilj ide po pravilu zajedno sa deskripcijom, i **naučna eksplikacija** – naučno saznanje o uzročno – posljedičnim odnosima, društvenim zakonima i naučna objašnjenja.

Dževad Termiz („**Metodologija društvenih nauka**“ – Drugo dopunjeno i prošireno izdanje, NIK Grafit, Sarajevo, 2009.)

Naučnom deskripcijom kao jednom od naučnih ciljeva u istraživanju korist ćemo u svrhu opisivanja početka rata u Bosni i Hercegovini, njegovog toka te značaj učesća pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova u cilju odbrane od agresora. Cilj je da se proširi spoznaja o navedenoj pojavi i da se uoči učesće, stradanje i odnos prema poginulim pripadnicima i njihovim porodicama.

Naučna klasifikacija i tipologizacija - Ovaj naučni cilj moguć je tek kada je pojava ili skup činilaca, svojstava, odnosa itd. već opisan i kada su oni opisom određeni. Potrebno je također izvršiti tipologizaciju problema, tj. stradanja pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova u odbrani Sarajeva.

Naučna eksplikacija- Svaki problem istraživanja ima svoj uzrok i posljedicu, koji se određuju kroz naučnu eksplikaciju. Na osnovu ove teme navest ćemo na mnogobrojne uzroke koji su doveli do početka agresije, a nakon toga i samog rata u BiH. Posljedice rata u BiH ogledaju se kroz veliki broj ljudskih žrtava, nasilja, silovanja, etničko čišćenje, masovne grobnice, okrutnost, humanitarnu katastrofu, mržnju.

1.4.2. Društveni cilj:

Društveni ciljevi istraživanja trebaju biti postavljeni tako da dio društva kojeg se tiče ova problematika može imati korist od takvih ciljeva. Društveni cilj istraživanja je ukazivanje na moguće posljedice ovog problema i podizanje društvene svijesti o ovom problemu i poticanje određenih državnih institucija da se aktivnije uključe u realizaciju i uspješnije rješenje ovog problema te na ulogu koja se često zanemaruje koju je MUP odigrao u ratu i odbrani Bosne i Hercegovine od agresora. S obzirom da je MUP bio organizovan na dva nivoa i to Republički MUP i gradski kao CSB, a od kojih je svaki po unutrašnjoj organizaciji bio organizovan kao specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova i pripadnici tadašnje milicije (pozornici). Povlačenjem pripadnika policije srpske nacionalnosti iz grada Sarajeva odvezli su veliki broj naoružanja i vozila što je uticalo na umanjenje odbrambene moći iz grada.

1.5. Sistem hipoteza

1.5.1. Generalna / opšta hipoteza :

Uprkos stalnim i snažnim agresorskim napadima, MUP u Sarajevu (R MUP BiH i CSB) je u veoma složenim uslovima i vlastitim sredstvima i snagama sa drugim organizovanim grupama uspio odbraniti državu Bosnu i Hercegovinu, odnosno Sarajevo, bez obzira na ljudske živote, postizujući velike uspjehe u odlučujućim bitkama.

1.5.2. Posebne hipoteze:

- ❖ Otpor agresiji 1991.-1995. bio je spoj političko – vojnih aktivnosti s ciljem da se što prije zaustavi agresija i očuva cjelovita i nezavisna Bosna i Hercegovina.
- ❖ Osnovni cilj agresora je uništiti državu Bosnu i Hercegovinu.
- ❖ Brže i efikasnije djelovanje međunarodne zajednice spriječilo bi genocid u Republici Bosni i Hercegovini.
- ❖ Nedovoljni i nepovoljni vojni potencijali kojima su raspolagali branioci naspram organizacijski brojnijeg i tehnički nadmoćnijeg agresora uzrokovali su da Armija Republike Bosne i Hercegovine prihvati dugotrajni odbrambeni rat.

Indikatori : Pisani dokumenti i istraživanja koji ukazuju na ovu problematiku.

1.6. Metode istraživanja

Metode koje će se primjeniti u istraživanju su: sve osnovne metode, opće naučne metode. Statistička metoda će se koristiti jer se ova pojava odvija u određenom vremenskom periodu i određenom prostoru, ima svoja obilježja, način manifestiranja, kvalitet i kvantitet.

1.6.1. Statistička metoda

Od *metoda prikupljanja podataka* koristit će se: Metoda analize (sadržaja) dokumenata, prvenstveno stručne literature, dokumenata relevantnih za problem i predmet istraživanja, gdje je naglasak na kvalitativnoj analizi.

1.6.2. Vremenski plan istraživanja

Ovo istraživanje obuhvata vremenski period od 1992 – 1995 godine od početka rata 1992. godine pa do završetka rata 1995. godine potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma. Prikupljanje podataka i obrada podataka trajat će četiri mjeseca. Sprovođenje intervjua i analize će trajati 1 mjesec, završni dio istraživanja, kao i priprema prezentacije i odbrane magistarskog rada će trajati 1 mjesec.

1.6.3. Prostorno određenje

Istraživanje će obuhvatiti područje Sarajeva .

2. AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU

Najstariji popis stanovništva Bosne i Hercegovine datira još sa samog početka sedamnaestog stoljeća, a sproveden je u vrijeme turske vladavine balkanskim zemljama, pa i Bosne i Hercegovine. Ovi popisi – defteri su rađeni po sandžacima, tadašnjim upravnim jedinicama. Defteri koji se odnose na Bosnu i Hercegovinu, nalaze se u Državnom arhivu Republike Turske, sortirani su i arhivirani u različitim serijama dokumenata, a većina njih je kodirana kao Tapu defteri. Pedesetih godina dvadesetog stoljeća Turska je BiH dostavila nekoliko desetina ovih popisa iz Državnog arhiva Republike Turske i ovim činom je napravljen veliki pomak u izučavanju prošlosti bosanskohercegovačkih naroda. Defteri koji su se odnosili na sve krajeve bivše Jugoslavije su bili pohranjeni u Orjentalnom institutu u Sarajevu. Prilikom agresorskog granatiranja Sarajeva 16. i 17. maja 1992. godine svi defteri su u potpunosti izgorjeli. Sa aneksijom Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske Monarhije 1878. godine, slijede novi popisi stanovništva. Prvi popis stanovništva u Bosni i Hercegovini od strane austro-ugarske vlasti izvršen je 1879. godine. Prema popisu stanovništva na površini od 51.246 km² 1879. godine u BiH živjelo je 1.158.440 stanovnika, 550.651 je stanovništvo ženskog pola, a 607.789 je stanovništvo muškog pola. Gustoća naseljenosti je bila 22.6 stanovnika na km². Drugi popis stanovništva u Bosni i Hercegovini od strane austro-ugarske vlasti izvršen je 1885. godine. Po popisu stanovništva na površini od 51.246 km² 1885. godine u BiH živjelo je 1.336.091 stanovnika, 631.066 osoba ženskog pola, a 703.025 osoba muškog pola. Gustoća naseljenosti kod ovog popisa je iznosila 26.1 stanovnik po km². Naredni popis stanovništva u Bosni i Hercegovini je izvršen 1895. godine. Po popisu stanovništva na površini od 51.246 km² 1895. godine u BiH živjelo je 1.568.092 stanovnika, od čega je bilo 739.902 žena, a 828.190 muškaraca. Gustoća naseljenosti je 30.6 stanovnika po km².²

Bogata historija Bosne i Hercegovine pokazuje jedinstvenost države kojoj četiri religije (Judaizam, Katolicizam, Pravoslavlje i Islam) svaka ponaosob, daju svoj doprinos u izgradnji specifične civilizacije.

Međusobni uticaj i jedinstvo različitih kulturnih i prirodnih vrijednost na relativno malom prostoru rezultirali su time da je Bosna i Hercegovina uvijek imala svoj specifičan politički, kulturni i ekonomski subjektivitet kroz historiju.

²Preuzeto sa str. Federalni zavod za statistiku/zanimljivosti o popisu

Država Bosna prvi put se pojavljuje u X stoljeću prostirući se u tom periodu od rijeke Drine na istoku pa sve do Jadranskog mora.

Tokom ranog srednjeg vijeka Bosna je bila na udaru Vizantije, Mađarske i susjednih država Hrvatske i Srbije koje su pokušavale na njen račun da vrše proširivanje svoj politički i religijski uticaj. Za vrijeme vladavine Kulina Bana (1180-1204), Bosna je bila nezavisna međunarodno priznata država. U to vrijeme njeni susjedi pokušavaju da unište Bosansku crkvu (Bogumile), nastalu između katoličanstva i pravoslavlja. Bosanska crkva dala je svoj doprinos u razvoju specifičnog duhovnog ambijenta u Bosni tokom tri stoljeća u kojima je Bogumilstvo predstavljalo dominantnu religiju u Bosni.

Tokom XII stoljeća Bosanska država je bila izgrađena na parlamentarnom principu sa specifičnim političkim i vjerskim odnosima. Sa krunisanjem Kralja Tvrtka I (1377), Bosna postaje kraljevina, a također za vrijeme njegove vladavine (1353-1391) Bosna dostiže i svoju maksimalnu površinu rasprostirući se od rijeke Save na sjeveru pa sve do otoka Korčule i Hvara, te od Zrmanje i Knina na zapadu do Sjenice i Lima. Vladajuća dinastija u srednjovjekovnoj Bosanskoj državi bil su Kotromanici. XV stoljeće obilježava dolazak Otomanske imperije na prostore država Balkana pa time i Bosne. Bosna potpada pod Tursku vlast 1463. godine, kada je Sultan Mehmed Osvajac osvojio grad Bobovac i time prekinuo vladavinu dinastije Kotromanica. Turci su na prostoru Bosne uspostavili "Bosanski Sandzak". Od 1580. godine u Bosni je uspostavljen Pasaluk kao forma teritorijalne i političke organizacije unutar Otomanske imperije. Dolazak Turaka sa sobom je donio mnoge promjene u bosanskom društvu. Veliki dio Bošnjaka prelazi na Islam, izgrađuju se novi gradovi u orijentalnom stilu, dolazi do promjena i u ekonomskoj organizaciji društva. Bošnjaci učestvuju u ratovima koje je Otomanska imperija vodi na teritoriji zapadnog Balkana i centralne Evrope. Nakon velikog Bečkog rata (1683-1699) i neuspjeha Otomanske vojske da zauzme ovaj grad, Bosna postaje zapadna provincija Otomanske imperije. Karlovačkim mirovnim ugovorom (1699.) potvrđene su historijske granice Bosne na sjeveru, zapadu i jugu. Tokom XVIII i u prvoj polovini XIX stoljeća Bosanci vode odbrambene ratove protiv Austrije i Venecije, u isto vrijeme zahtijevaju autonoman status u okviru Otomanske imperije. Javljalo se više pobuna protiv turske vlasti kao što je pokret Husein-kapetana Gradašćevića (1831-32), koji je konačno ugušen vojnom intervencijom Omer-paše Latasa. Taj poraz bosanskih begova imat će duboke historijske konsekvence. Reforme koje su sprovedene 1860. godine daju Bosni izvjestan stepen autonomije. Nakon pobune kršćana 1875.-78. i velike "Istočne krize" Berlinski kongres (1878.) daje mandat Austro-Ugarskoj monarhiji da okupira Bosnu i pored velikog otpora stanovništva, uglavnom od strane Bošnjaka. Austro-Ugarska uspijeva da uspostavi svoju vlast u Bosni, ostavljajući zemlju kao "Corpus

separatum" u okviru svojih istorijskih granica. 1908. godine Austro-Ugarska je izvršila aneksiju Bosne, čime Bosna i zvanično postaje dio Austro-Ugarske monarhije.

U Bosni je uspostavljen Parlament 1910. god. koji je uključivao predstavnike sva tri naroda u Bosni. Period vladavine Austro-Ugarske također donosi velike ekonomske i kulturne promjene.

Krajem Prvog svjetskog rata Bosna i Hercegovina biva izdvojena iz sastava Habsburške monarhije od strane njenog Nacionalnog Parlamenta i zajedno sa Hrvatskom, Slovenijom i Srbijom ulazi u sastav novostvorene Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Na osnovu Vidovdanskog ustava Bosna je zadržala svoju cjelovitost unutar Kraljevine SHS sve do obaranja ovog ustava 1929. god. Nakon toga teritorija Bosne je podjeljena na četiri dijela. 1939. godine po sporazumu Cvetković-Maček jedan dio teritorije BiH je uključen u sastav banovine Hrvatske.

Nakon raspada Jugoslavije (1941.), Bosna i Hercegovina podpada pod vlast NDH (Nezavisne Države Hrvatske) na demarkacionoj liniji između italijanske i njemačke okupacione zone. Tokom II svjetskog rata u Bosni i Hercegovini se javlja jak antifašistički pokret. U novembru 1943., Zemaljsko Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Bosne i Hercegovine (ZAVNOBIH) je donijelo odluku kojom se potvrđuju granice Bosne i Hercegovine. Prema odlukama sa prvog zasjedanja ZAVNOBIH -a, Bosna i Hercegovina je kao nedjeljiva cijelina, ravnopravnih naroda i građana koji u njoj žive. U Jugoslovenskoj federaciji, Bosna i Hercegovina je bila jedina republika koja je bila definirana na osnovu svog istorijskog postojanja za razliku od drugih koje su predstavljale uglavnom novouspostavljene nacionalne zajednice. Kroz svoju dosadašnju historiju Bosna i njeno stanovništvo, posebno Bošnjaci, bili su razapeti između krupnih ideoloških i političkih podjela na Balkanu i evropskom kontinentu.

Vladavina Bosne i Hercegovine je uspostavljena na principu partnerstva, a ne na političkom programu uspostavljene koalicije. Zbog ovog načina vršenja vlasti, a i zbog bitno različitih i suprotstavljenih političkih stajališta etničke stranke su u prvoj godini svog vladanja, zapravo 1991. godini, ušle u međusobno sukobljavanje. Sukob se najprije pojavio kod odlučivanja u Parlamentu i to o pitanju državno-pravnog statusa Bosne i Hercegovine u procesu disolucije jugoslovenske socijalističke federacije. Kada je u Parlamentu Bosne i Hercegovine, krajem 1991., došlo do usvajanja Memoranduma o samostalnom i suverenom razvitku države Bosne i Hercegovine sukob u vladajućoj koaliciji se produbio. U ovom sukobu oblikovale su se dvije političke opcije.

Prva opcije je zagovarala suveren politički razvitak Bosne i Hercegovine i njeno međunarodno priznanje, a druga opcije ostajanje cijele Bosne i Hercegovine Miloševićevoj Jugoslaviji ili etničku podjelu³.

Prva politička opcija svoje rješenje dobiva izglasanom idejom o referendumu za nezavisnost Bosne i Hercegovine, 1991., gdje građani su se u velikom postotku odazvali izglasavanjem iste, da bi dobili svoju samostalnu i suverenu državu. Od ukupnog broja važećih glasačkih listića 99,94% je bilo za referendumu.⁴ Situacija je bila i više nego jasna pripadnici Bošnjaka islamske vjeroispovjesti imali su zastupljenost od 43,6%⁵. Ovim izjašnjavanjem građanstvo BiH otvoreno govori sprskim nacionalistima da žele da žive u svojoj jednoj domovini slobodno, gradeći demokratsko, humano i multietničko društvo dostojno čovjeku, bez obzira na njegovu polnu, nacionalnu, socijalnu, vjersku i političku pripadnost. Sam čin potpisivanja referenduma i priznavanja nezavisnosti Bosne i Hercegovine uspostavljen je historijski temelj za državom bošnjačkog naroda i ocjepljenje od nekadašnje Jugoslavije. Uoči referenduma JNA je pod izgovorom vojnih vježbi zauzela sve strateške pozicije, zaposjela vitalne objekte grada, kontrolišući sve važnije komunalije i komunikacije.⁶

Govorom o nezavisnošću Bosne i Hercegovine stvorile su se političke prijetnje za društveni multietnički sukob od strane pripadnika srpske, crnogorske i hrvatske nacionalnosti. Počevši pričom kroz historiju koja bilježi nastanak i razvoj političkih zajednica, do savremenih nacionalnih država, oružana borba je bila i ostala jedna od najznačajnijih funkcija državesame, ali i njenog sistema sigurnosti, u kontekstu „vojne odbrane“ – vojne, oružane funkcije sistema sigurnosti.⁷ Osvrtom na multikulturološke činjenice i da je opstanak većine bošnjaka na teritoriji Bosne i Hercegovine postao zavidan cilj što rezultira pokušajem etničkog čišćenja 1992 do 1995 godine. Jedan ovakav društveni sukob dva naroda je precizno planiran, osmišljen i implementiran u cilju da se spriječi stvaranje jedne sasvim nove države, potpuno nezavisne.

³O samom formiranju Bosne i Hercegovine i početku agresije na BiH govori prof. Dr. M. Pejanović, **ULOGA SARAJEVA U ODBRANI MULTIETIČNOSTI I DRŽAVNOSTI BIH**, objavljeno u knjizi S. Čekić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992-1995**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2008, detaljnije vidjeti na str 51-66

⁴Postotak izlaska bošnjačkog naroda na referendum preuzet je od Prof. dr. O. Ibrahimagić, **AKTUELNI POLITIČKI ZAHTJEVI- AVETI PROŠLOSTI**, Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, Korak br 29, 2012, str 30 – 36.

⁵Postotak zastupljenosti muslimana i tok referenduma bilježi S. Kljujić, **POČETAK ORGANIZACIONOG OTPORA JUGOAGRESIJI**, Korak br 19, str 10-13. Autor navodi da se : „preko 64% građanasvih nacionalnosti izjasnilo za nezavisnost“- o detaljima referenduma vidjeti na strani 10.

⁶Tekst je, nastao na osnovu rezultata naučnih istraživanja autora prof. dr. S. Čekić. Detaljnije o tome vidi njegovu dvotomnu studiju **AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU - planiranje, pripremanje, izvođenje**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu - Kult B, Sarajevo 2004.

⁷I. Beridan, **POLITIKA I SIGURNOST**, Fakultet političkih nauka Sarajevo, 2009, str 60-61.

Društveni sukobi izbijaju u svim savremenim društvima, pa se može tvrditi da su oni neizbježan pratilac društvenog života i karakterističan oblik odnosa u društvu. Mogu postojati u više ili manje prikrivenom vidu, više ili manje nasilno. Društveni sukobi mogu se odrediti „kao oblik interakcije u kojoj jedan subjekt (društvena grupa, organizacija, ili njihov neki dio), u težnji za ostvarenjem svojih interesa, svojom svjesnom akcijom onemogućava ostvarenje interesa drugog subjekta, ili koji svojom akcijom želi uništiti drugog subjekta“. Svi ovi oblici bili su zastupljeni u agresiji na Bosnu i Hercegovinu, s posebnim naglaskom na uništenje „drugog subjekta“, u smislu Karadžićeva govora u Narodnoj skupštini „da će muslimani kao narod nestati, jer neće moći da se odbrane“⁸. Vodeći se neprihvatanjem odluke građana o političkom statusu Bosne i Hercegovine što je referendumom postignuto i nedugo nakon što je Europska zajednica priznala Bosnu i Hercegovinu kao nezavisnu državu 06. aprila 1992. godine, pripadnici srpske, crnogorske i hrvatske nacionalnosti su počeli žestoku agresiju svim sredstvima i vandalskim razaranjem Bosne i Hercegovine posebno Sarajeva.

Rat protiv Bosne i Hercegovine bio je, dakle, nešto više i po sadržaju šire, nego što obuhvata teorijski pojam agresije u međunarodnom pravu. S obzirom na mješovitu nacionalnu strukturu u Bosni i Hercegovini, da u njoj pored Bošnjaka žive Srbi i Hrvati, a da su agresiju izvršile Srbija, Crna Gora i Hrvatska, sa ciljem da od bosanske teritorije prave veliku Srbiju, Crnu Goru i Hrvatsku, u toj namjeri mobilizirali su najveći broj svojih sunarodnika u Bosni i Hercegovini, stvorivši kvislinške paradržavne tvorevine, da se i sami uključe u velike državne projekte stvarajući lažnu predstavu da je riječ o građanskom ratu a ne agresiji.⁹

Rukovodstvo Velikosrpskog pokreta se, u cilju realizacije i prikrivanja srpskog velikodravnog projekta, orijentisalo “na konkretnu ‘saradnju’ sa predstavnicima srpskog naroda i sa srpskim narodom u cjelini”, posebno sa srpskim narodom u Bosni i Hercegovini, u pokušajima da ga prikažu subjektom sukoba. Time je osiguralo da, za vrijeme agresije na Hrvatsku, vrši manevar i pokrete snagama JNA preko Bosne i Hercegovine, “što je za JNA bilo od vitalnog značaja”. To mu je, pored ostalog, “omogućilo da mobilizacija u srpskim dijelovima Bosne i Hercegovine bude vrlo uspješna”.

⁸O pojmu društvenih sukoba i građanskom ratu sa osvrtom na Bosnu i Hercegovinu autor Bećirović Fikret govori u djelu **KULTURNA POLIVALENTNOST I APSURD ZLOČINA U BOSNI I HERCEGOVINI**. Autor navodi da „**nesuglasnost različitih grupnih interesa i neusklađenost (neravnopravnost) u društvenom razvoju kao dva najznačajnija uzroka društvenih sukoba**“. Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2013, detaljnije vidjeti na str 189-192.

⁹Smail Čekić u knjizi **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992-1995**, navedeno djelo prof. Dr. O. Ibrahimagić „**DRŽAVNI-PRAVNI I POLITIČKI ZNAČAJ ODBRANE SARAJEVA**“, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2008, detaljnije vidjeti na str 29.

Na taj su način rješavali i “barem donekle, ublažili probleme u JNA, izazvane neuspjehom mobilizacije u drugim dijelovima zemlje”.¹⁰ U ovakvom planiranju ratnih ciljeva koji su vodili stvaranju etničkih čistih prostora grad Sarajevo je bio nerješiv čvor. Jer Sarajevo je velika koncentracije ljudi na relativno malom prostoru i to iz svih etničkih grupa.¹¹

Nakon mobilizacije naroda srpske, crnogorske i hrvatske nacionalnosti, te početne agresije koja već pokazuje ozbiljne nagovještaje rata bosansko hercegovačke patriote se, odmah, uključuju u odbranu svoje domovine. Poznato, koliko je samo JNA u Bosni i Hercegovini izgradila i komandnu infra strukturu, sposobnu da djeluje i u uslovima nuklearnog rata, što je predstavljalo pravi šok 1992. Na području Sarajeva stacionirano komandno mjesto za operativno-strategijsko komandovanje, a oko Han Pijeska komandno mjesto za strategijsko operativnu komandu. U Foči i Konjicu podignuti su pod zemljom objekti za rad vojnih ili saveznih institucija. U rejonu Bjelašnice važan centar veze velikih mogućnosti, povezan sa manjim centrima i TV relejima i repetitorima, što je otežavalo komunikacioni kanal bosanskih patriota. Izgrađena je i mreža aerodroma sa radarskim i drugim instalacijama, aerodromi kod Bihaća i Mostara, što se odnosi na podzemne hangare, Tuzle, Banja Luke i aerodrom za civilno vazduhoplovstvo kod Sarajeva. Kao prvobitni cilj može se reći je bio tzv. državni udar, koji će voditi pripadnici JNA. Ono što bi ostalo od Bosne i Hercegovine je bio samo idejni plan Srbije, Crne Gore i Hrvatske. Sa gubitkom glavnog grada Bosne i Hercegovine bosanskohercegovački narod bi doživio gubitak, s obzirom na sam karakter rata i cilja agresora, svoju državnost, tradiciju, ljude i kulturu. Upravo zbog toga JNA je napravila niz poteza kojim se još više centralizovao sistem rukovođenja, a cjelokupne pripreme agresije na BiH su pomno praćene iz Beograda, uz saradnju mobiliziranih sunarodnjaka.

¹⁰Detaljnije vidjeti u V.Kadijević, **MOJE VIĐENJE RASPADA-VOJSKA BEZ DRŽAVE**, Beograd 1993, str. 147.

¹¹ M. Pejanović, **ULOGA SARAJEVA U ODBRANI MULTIIETIČNOSTI I DRŽAVNOSTI BIH**, na str 55 navodi „U Sarajevu je po popisu stanovništva iz 1991. godine živjelo 49,23% Bošnjaka, 29,83% Srba; 6,62% Hrvata i 0,07% Jevreja. Nudući da je u Sarajevu živjelo 157.134 građanina srpske nacionalnosti to je bila činjenica koja je određivala odnos Srpske demokratske stranke prema Sarajevu“, svi podaci su tabelarno prikazani na str 52, objavljeno u knjizi S. Čekić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992-1995**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2008.

2.1. ČINJENICE O AGRESIJI I GENOCIDU U REPUBLICI BOSNI I HERCEGOVINI

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima su isplanirani (intelektualno, ideološki, politički, vojno, ekonomski, medijski, obavještajno, psihološki, itd.), sa jasno postavljenim ciljem, naređeni sa nadležnih političkih i vojnih mjesta i izvršeni planski, sistematski i organizovano. Poznate su države agresori, zatim ideolozi, planeri, naredbodavci, izvršioци i saradnici, te kako su zločini izvršeni i zbog čega su izvršeni; - beogradski i zagrebački režimi, na čelu sa Slobodanom Miloševićem i Franjom Tuđmanom, planirali su, pripremali i organizovali agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima, rukovodili i komandovali izvođenjem agresije; operativno planirali, pripremali, koordinirali, usmjeravali i preko svojih oficira vodili borbene operacije protiv Bosne i Hercegovine; osiguravali živu silu (starješinski i vojnički kadar), kompletnu logističku podršku (tenkove, transportere, helikoptere, artiljerijsko i pješadijsko naoružanje, radarskoračunarska sredstva, minsko-eksplozivna sredstva, municiju,¹²

Srpski nacizam je ponovo - tokom posljednje decenije XX stoljeća - generirao najteže zločine koji su poznati čovječanstvu. Srpska nacionalistička elita (politička, intelektualna i crkvena) je, na temelju velikodržavnog projekta Velike Srbije ("svi Srbi u jednoj državi"), devedesetih godina XX stoljeća dovela do unutrašnje krize u SFRJ i razbila zajedničku državu; Republika Srbija, je izmjenom Ustava od 28. septembra 1990, praktično izvršila secesiju (od SFRJ) i preuzela funkcije samostalne, suverene i nezavisne države, čime je sama izuzeta iz pravnog sistema SFRJ, što je po zakonima SFRJ predstavljalo najteže krivično djelo. Na Republiku Bosnu i Hercegovinu je izvršena klasična oružana agresija, odnosno zločin protiv mira i sigurnosti čovječnosti, što znači da se radi o međunarodnom oružanom sukobu. Na okupiranim teritorijama Republike Bosne i Hercegovine i gradovima u opsadi nad Bošnjacima je izvršen najteži zločin- zločin genocida. Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima čine suštinu zajedničkog zločinačkog poduhvata država SRJ (Srbije i Crne Gore) i Republike Hrvatske, njihovih rukovodstava i brojnih rukovodilaca političkog, vojnog, policijskog i upravnog vrha, te njihovih petokolonaša, kolaboracionista i plaćenika. Namjera tog zločinačkog čina, utemeljena na srpskom i hrvatskom veliko državnom projektu, imala je za cilj zauzimanje Republike Bosne i Hercegovine kao države, te "konačno rješenje"

¹²Smail Čekić, **Genocid i istina o genocidu u Bosni i Hercegovini**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu 2012., str.20

muslimanskog pitanja - istrjebljenje Bošnjaka ili njihovo svođenje na beznačajnu etničku skupinu.

U funkciju tih zločinačkih aktivnosti poslušno su se, kao saradnici i izvršiooci, stavili servilni petokolonaši iz Bosne i Hercegovine (“Hrvatska Zajednica Herceg-Bosna”, “Republika Srpska” i “Autonomna Pokrajina Zapadna Bosna”) i Republike Hrvatske (“Republika Srpska Krajina”).

Radi ostvarivanja navedenog zločinačkog poduhvata preduzete su sljedeće aktivnosti: razbijen je ustavni koncept odbrane SFRJ; smanjena i razoružana Teritorijalna odbrana Bosne i Hercegovine i još nekih konstitutivnih elemenata Federacije; JNA je, od antifašističke i multietničke, “transformisana” u velikosrpsku vojsku; obnovljeni su i eskalirali i Velikosrpski i Velikohrvatski pokret; utvrđeni su metodi, mehanizmi i postupci planiranja i pripremanja zločina; postignut je načelan dogovor o uništenju Bosne i Hercegovine (marta 1991.). omeđavane su granice Velike Srbije i Velike Hrvatske; organizovana je i naoružana peta kolona (velikosrpska i velikohrvatska) susjednih država u Bosni i Hercegovini; komandovanje na okupiranim teritorijama objedinjeno je u rukama šefova susjednih država - okupacionih sila; zauzete su polazne pozicije za agresiju i druge zločinačke aktivnosti, uključujući i genocid nad Bošnjacima. Genocid nad Bošnjacima u Bosni i Hercegovini je dobro osmišljen i još bolje izveden, uz, nažalost, masovno učešće srpskog naroda. Samo u genocidu nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici, jula 1995, učestvovalo je (po raznim osnovama i na različite načine), prema istraživanjima Vlade Republike Srpske, preko 25.000 ljudi. Za istrebljenje Bošnjaka, međunarodnim humanitarnim pravom zaštićene grupe (nacionalne i vjerske), postojala je genocidna zločinačka namjera i genocidni plan (postoje, pored ostalog, naredbe za izvršenje genocida, uključujući i formiranje konclogora). Slobodan Milošević je “bio učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu, koji je uključivao i rukovodstvo bosanskih Srba, čiji su cilj i namjera bili da se djelimično unište bosanski Muslimani kao grupa” (ICTY, Tužilac protiv Slobodana Miloševića, Odluka po prijedlogu za donošenje oslobađajuće presude, Hag, 16. juni 2004.) Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu je, uz embargo na oružje i humanitarnu politiku Ujedinjenih nacija, Evrope i međunarodne zajednice i međunarodnu strategiju ignoriranja veliko državnog fašističkog i genocidnog projekta Velike Srbije, bila sastavni dio Miloševićeve državne politike, u čije je ime najveći dio Bosne i Hercegovine okupiran, a Bošnjaci ubijani, protjerivani i odvođeni u konclogore zbog njihove nacionalne i vjerske pripadnosti i zauzimanja njihove

zemlje, pljačkanja materijalnih dobara i druge pokretne imovine, te otimanja i prisvajanja njihovih kuća i stanova i zatiranja tragova kulturnih i civilizacijskih tekovina.¹³

2.2. NASTANAK I FORMIRANJE ARMIJE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE I OPSADA SARAJEVA

Grad Sarajevo je prije rata brojao deset općina, ali kako danas grad Sarajevo čine samo četiri općine, odlučili smo uporediti rezultate popisa te četiri općine sada i prije 22 godine. Tako je prema preliminarnim rezultatima popisa iz 2013. godine u općinama Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad popisano 291.422 osobe, a na istom području 1991. godine živjelo je 361.735. Ipak, općine Stari Grad, Novo Sarajevo i Ilidža manje su danas, nego prilikom popisa stanovništva 1991. godine. Broj osoba popisanih na tim dijelovima, koja su nekada pripadala sarajevskim općinama, a danas su dio Istočnog Sarajeva, iznosi oko deset hiljada, tako da na području četiri gradske općine po novom popisu ima oko 60 hiljada manje osoba nego što je to bio slučaj prije rata.

Uzmemo li podatke općina koje danas čine Kanton Sarajevo i uporedimo ih s podacima iz 1991. godine, doći ćemo do zaključka da je na prostoru današnjeg Kantona Sarajevo prije rata živjelo nešto manje od 510 hiljada osoba, dok danas taj broj iznosi 438.443 popisanih.

Povećanje broja stanovnika vidljivo je jedino u općinama Hadžići i Ilidža. Uzmemo li u obzir podatke iz općina koje danas pripadaju Istočnom Sarajevu, doći ćemo zaključka da područje Ilidže (zajedno s općinom Istočna Ilidža) ima čak 20 hiljada više popisanih stanovnika na ovom popisu – u odnosu na onaj iz 1991. godine. Ipak, ako gledamo ostala područja, brojevi će i dalje biti ispod onih koji su zabilježeni prije 22 godine. Popis stanovništva proveden 2013. godine u BiH i u odnosu na onaj iz 1991. godine pokazao je velika odstupanja u nacionalnom sastavu stanovništva po gradovima i općinama. U Gradu Sarajevu je prema popisu stanovništva iz 2013. godine 39.954 Bošnjaka više nego 1991. godine. Prema nacionalnom sastavu u Sarajevu živi 222.457 Bošnjaka, u odnosu na 182.503 koliko ih je živjelo 1991. godine na području četiri sarajevske općine. Istovremeno drastično je smanjen broj Srba i to za oko 60.000. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine u Sarajevu ih je bilo 92.271 dok je ih je na popisu 2013. u četiri sarajevske općine evidentirano 10.422. Kako su u međuvremenu Dejtonskim sporazumom od nekadašnjih sarajevskih općina Stari Grad, Novo Sarajevo i Novi

¹³Isto, str.22

Grad odvojeni dijelovi koji se sada nalaze u entitetu RS na tom prostoru prema sadašnjim podacima živi nešto više od 25.000 Srba. To znači da je u Sarajevu prema popisu 2013. godine u odnosu na 1991. godinu manje 57.075 Srba. Istovremeno je smanjen i broj Hrvata i to za 10.637. Na popisu 1991. godine bilo ih je 24.241, a na popisu 2013. godine 13.607.

Destinaciju Sarajevo uz grad Sarajevo tvori i šire područje koje čini Kanton Sarajevo (koji se nalazi u bh. entitetu Federacija BiH), te općine koje su u sastavu susjednog grada Istočno Sarajevo (koji se nalazi u bh. entitetu Republika Srpska). Brojna arheološka otkrića svjedoče o tome da je područje Sarajeva bilo naseljeno još u neolitu, tu su i dokazi o značajnom prisustvu Ilira, a srednjovjekovni grad Hodidjed je, također, bio smješten na prostoru Destinacije Sarajevo. Ipak, samo ime Sarajevo (nastalo od turskih riječi Saraj – dvor i Ovasi – polje) otkriva kako su ga osnovale Osmanlije. Smatra se da je Sarajevo sredinom 15. stoljeća osnovao turski namjesnik Isa-beg Ishaković, kao središte Osmanske vlasti u regiji. Temelji Sarajevu udareni su tokom prvih 150 godina turske vladavine. Mnogi arhitektonski dragulji izgrađeni su upravo tokom tog perioda, poput Gazi Husrev-begove i Careve džamije, Stare pravoslavne crkve, te Baščaršije – nekada grandioznog bazara. Početkom 17. stoljeća Sarajevo je izraslo u živopisnu zajednicu zanatlija, važno trgovačko središte i jedan od najznačajnijih gradova u evropskom dijelu Osmanskog carstva. Drugi arhitektonski procvat desio se nakon austrougarske okupacije, krajem 19. stoljeća i trajao je sve do početka Prvog svjetskog rata, 1914. godine. Sarajevo je modernizirano, izgrađen je sistem javnog prijevoza, uvedene prve telefonske linije... Osnovane su mnoge kulturne i obrazovne institucije, uključujući Zemaljski muzej i Narodno pozorište. Vijećnica, Aškenaška sinagoga i Katedrala Srca Isusova su, također, dodate brzorastućem gradu. Razvoj Sarajeva prekinut je 28. juna 1914., kada je Gavrilo Princip izvršio atentat na austrougarskog nadvojvodu Franza Ferdinanda i njegovu suprugu Sofiju, pokrećući time niz nesretnih događaja koji su doveli do izbijanja Prvog svjetskog rata. Nakon okončanja Prvog svjetskog rata Sarajevo postaje dio novoformirane Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. U sklopu ove države, kasnije nazvane Kraljevina Jugoslavija, Sarajevo ostaje do početka Drugog svjetskog rata, a po njegovu završetku postaje dijelom nove, socijalističke Jugoslavije. Sarajevo, koje je tokom Drugog svjetskog rata doživjelo strahovita razaranja, u poslijeratnim godinama ne samo da je obnovljeno, već je i znatno prošireno. Do 1984., kada je ugostilo 14. Zimske olimpijske igre, Sarajevo je postalo moderan grad sa preko 500.000 stanovnika. Na nesreću, olimpijski plamen gorio je kratko vrijeme. Osam ljeta nakon Olimpijade, 1992. godine, Sarajevo je zahvaćeno jednim drugim, ratnim plamenom, koji je Bosnu i Hercegovinu pustošio sve do 1995. godine.

U Bosni i Hercegovini su postojali i snažni kapaciteti vojne industrije, važne strategijske komponente vojne moći. Na njenoj teritoriji je, polazeći od vojnih procjena da je Republika Bosna i Hercegovina bila predviđena kao centralno područje za vođenje odsudne odbrane u eventualnoj agresiji na SFRJ, poslije Drugog svjetskog rata izgrađeni brojni strateški vojni infrastrukturni objekti, radio-relejni čvorišta, ratna komandna mjesta, skladišta municije, pogonskih goriva, osnovnih i intendantskih sredstava i druge opreme, zatim skladišta ratnih rezervi SFRJ, te najveći dio namjenske vojne industrije¹⁴. Sarajevo je najveći grad u Bosni i Hercegovini i glavni grad države Bosne i Hercegovine. Poziciju glavnog grada Bosne i Hercegovine, Sarajevo je zadobilo tokom višestoljetnog historijskog razvoja. U svom socijalnom i urbanom razvoju Sarajevo je imalo jednu historijsku posebnost. Ova posebnost se ispoljava u tome što je demografska struktura Sarajeva kroz više vijekova oblikovana kao višenacionalna. Zapravo, grad Sarajevo se u svom demografskom i socijalnom razvoju afirmisao kao multietnička, multikulturna i multireligijska zajednica ljudi¹⁵.

Referendum o nezavisnosti, održan 29. februara i 1. marta 1992. godine, značio je potvrdu opredjeljenja većine građana prema budućnosti BiH, ali je bio i uvod u troipolgodišnji krvavi rat, agresiju na BiH koja je odnijela više od stotinu hiljada žrtava, dok je više od milion građana Bosne i Hercegovine protjerano s ognjišta.

Ukaz o proglašenju zakona kojim se 1. mart proglašava Danom nezavisnosti Bosne i Hercegovine i državnim praznikom potpisao je predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović 6. marta 1995. godine, tri godine nakon što je Republička izborna komisija Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine potvrdila rezultate referenduma o određivanju statusa Bosne i Hercegovine.

Prethodno je Zakon o 1. martu donijela Skupština Republike Bosne i Hercegovine, 28. februara 1995. No, na osnovu ovog akta, danas se Dan nezavisnosti obilježava samo na dijelu teritorije Bosne i Hercegovine, u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine.

Ne ulazeći u različite vojne i vojnoorganizacijske doktrine, odbrana Sarajeva je bila jedan historijski fenomen i u svakom slučaju specifikum. Naime, ta odbrana je bila, prije svega,

¹⁴ S. Čekić, **AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU- PLANIRANJE, PRIPREMA, IZVOĐENJE**, str 772 preuzeto od „I. Radaković, nav. dj., str. 127. U Bosni i Hercegovini su egzistirala sljedeća preduzeća vojne industrije: Pretis, Pobjeda, Slavko Rodić, Slobodan Princip — Seljo, Igman, Bratstvo, Rudi Čajavec, Famos, Zrak, Soko — Vazduhoplovstvo i remontni zavodi Orao, Haddžići, Kosmos i Travnik (AIIZ, inv. br. 2-2727, Zajednica industrije naoružanja i vojne opreme Jugoslavije, Br. 3-29, 25. januar 1993. – Vladi Republike Srpske, **INICIJATIVA ZA STVARANJE PREDUSLOVA FUNKCIONISANJA INDUSTRIJE NVO U REPUBLICI SRPSKOJ**“, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, KULT/B, Sarajevo, 2004.

¹⁵ M. Pejanović, **ULOGA SARAJEVA U ODBRANI MULTIETNIČNOSTI I DRŽAVNOSTI BIH**, str 51, vidjeti više u knjizi S. Čekić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992 - 1995.**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008.

spontana, politički i organizaciono vrlo klimava, “rastrešena”, nepovezana, gotovo nikakosubordinirana. Odbrana koja je organizirana iz očajja, osjećaja egzistencijalne ugroženosti, osjećaja “biti ili ne biti”, historijskibila i spasa naroda. To je, dobrim dijelom, tačno i fenomen odbrane Sarajeva se uopće racionalno teško da objasniti. Po mom sudu, uzeću jedan ključni, za mnoge, vjerovatno, banalni argument: velikosrpska,četnička agresija na Sarajevo nije uspjela, prije svega, izrazloga što je ta gebelsovska propaganda i ideologija nasjela nasopstvene laži. Samo kratko obrazloženje: Sarajevo je do 6. Aprila1992. godine već bilo potpuno odsječeno, komunikacijski presječeno. Jedinice JNA i srpske paravojne (četničke) jedinice su već bile na svimbitnim strateškim punktovima u Sarajevu i oko Sarajeva i šire regije; gledano sa striktno vojnog stajališta, planom blokade, opsade i osvajanje Sarajeva je bilo veoma dobro zamišljeno; zaposjednute su sve vitalnetačke: Trebević, Zlatište, Brus, Osmice, Žuč, Hum, Mrkovići, Borije,Špicasta stijena, itd. a koncentrirana vatrena moć je, po izjavama Karadžića, Mladića i Vojislava Šešelja, bila takva da je bila dovoljna po zamišljenim prognozama artiljerijski da napadne Italiju. Pet bivših korpusa JNA, od Riječkog, Zagrebačkog, Užičko-valjevskog i Titogradskog, itd. je bilo koncentrirano i raspoređeno u BiH, a od toga glavčina vatrene moći oko Sarajeva. Iza svake od tih strateških zaposjednutih tačaka, koje su Sarajevo imale kao na dlanu i koje su ga tako bezočno uništavale i razarale, izasebe su imale stručno napravljane komunikacijske i fortifikacijske linije, kompletne saobraćajnice, sa pozadinskom logistikom, municije, nafte, hrane i svega onoga što je bilo potrebno za uništavanje jednoga velikog grada.¹⁶Poznavajući historijske činjenice i vojnu silu koju su Bosna i Hercegovina i njen glavni grad nosili sa sobom, može se reći da je težak udarac za agresore upravo bilo njeno ocjepljenje od SFRJ-a. U tom trenutku država Bosna i Hercegovina, osim policije i nešto mobilisanih sastava rezervne policije, te komandne i mobilizacijske infrastrukture Teritorijalne odbrane, nije imala oružanih snaga. Većina njenih građana, kako su događaji pokazali, bila je i u tim teškim uslovima spremna za odbranu. Teškoće su prevazilažene mobilizaciom velikog broja opštinskih jedinica Teritorijalne odbrane i samo organizovanim grupama neposredno ugroženih građana.

Ta jezgra se idućih mjeseci transformisala u Armiju Republike Bosne i Hercegovine, sposobnu dastalnim jačanjem u vrlo teškim uslovima i na razne načine pribavljenim oružjem nekoliko godina brani zemlju, makar i njen manji dio. To su zapravo nelegalne paravojne jedinice kao što su Zelene beretke i Patriotska liga. Nasuprot tome na teritoriju SR BIH dolazi do sve većeg nagomilavanja snaga JNA iz koje se postepeno naoružavaju srpske paravojne

¹⁶ Više vidjeti u radu Prof. dr. N. Duraković, **MEĐUNARODNI ZNAČAJ ODBRANE SARAJEVA U AGRESIJI NA BIH**, str 32-35, koju objavljuje S. Čekić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992 - 1995.**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008.

formacije koji je dao general štaba JNA Blagoje Adžić. Kada se početkom aprila 1992. godine Skupština Bosne i Hercegovine nije mogla više održavati, pet opozicionih stranaka¹⁷ je predložilo izjavu kojom se inicirao međustranački sporazum parlamentarnih stranaka o odbrani demokratske, suverene i nezavisne države Bosne i Hercegovine.

Ovom izjavom iniciran je proces popune Predsjedništva Bosne i Hercegovine, jer su ostavke na članstvo u Predsjedništvu bili podnijeli Nikola Koljević i Biljana Plavšić. 8. aprila 1992. godine, uz proglašenje neposredne ratne opasnosti na teritoriji Bosne i Hercegovine, nakon kojeg je uslijedilo proglašenje Republike Bosne i Hercegovine, oformljen je štab Teritorijalne odbrane BiH. U junu mjesecu 1992. godine Predsjedništvo RBiH je usvojilo dokument pod nazivom: „PLATFORMA ZA DJELOVANJE PREDSJEDNIŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE U RATNIM USLOVIMA“. Ova Platforma je ustanovljena kao najšira politička osnova za okupljanje patriotskih snaga u odbrani integriteta i multietničkog bića bh.društva¹⁸. U Platformi se polazi od stanovišta da se društveni život u Bosni i Hercegovini zasniva na ravnopravnosti svih naroda, što obuhvata i one koji upravljaju državnim poslovima.

¹⁹Iako je zvanično 23. juna 1992. godine, TO Republike Bosne i Hercegovine preimenovana u Armiju RBiH, kao zvaničan datum osnivanja Armije Republike Bosne i Hercegovine uzima se 15. april 1992., te se taj datum i obilježava kao dan formiranja. Za prvog komadanta, odnosno za načelnika Glavnog štaba Armije Republike Bosne i Hercegovine je izabran general Sefer Halilović, koji će tu funkciju obavljati do 1993. godine. Za njegove zamjenike imenovani su Jovan Divjak i Stjepan Šiber. Sjedište Generalni štab Armije Republike Bosne i Hercegovine je bilo u Sarajevu i predstavljao je najviši organ u komandnom lancu.

Sastojao se od nekoliko uprava kao što su: Uprava za kadrove, Uprava za operacije i obuku, Uprava za logistiku, Uprava za moral, informativno-propagandnu djelatnost i vjerska pitanja, Obavještajna uprava i dr. Odlukom Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine od 18. augusta 1992. godine, cjelokupna teritorija Republike Bosne i Hercegovine trebala je biti podijeljena na zone odgovornosti pet korpusa u formiranju a koji bi bili potčinjeni Štabu Vrhovne komande Armije Bosne i Hercegovine.

¹⁷Izjavu su 13. aprila 1992. godine potpisali predstavnici: Socijaldemokratske partije, Saveza reformskih snaga, Demokratske stranke socijalista, Muslimanske bošnjačke organizacije i Liberalne stranke. Vidi: Mirko Pejanović, **BOSANSKO PITANJE I SRBI U BiH**, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1999., str. 287.

¹⁸O političkim osnovama formiranja odbrambene strukture u gradu Sarajevu govori Prof. dr. N. Duraković u svom djelu **MEĐUNARODNI ZNAČAJ ODBRANE SARAJEVA U AGRESIJI NA BIH**, str 57, koju objavljuje S. Čekić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992 - 1995.**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008.

2.3. Opsada Sarajeva

Sarajevo je predstavljalo ogledalo onoga što Bosna stvarno jeste i što nosi u svome višestoljetnom biću, i što je na tragu savremenih evropskih integracionih procesa, te da se nađe konačno političko rješenje za Bosnu i Hercegovinu, kojim joj je priznat državno-pravni kontinuitet, članstvo u UN i drugim međunarodnim organizacijama i sa institucionalnom državnom strukturom kojom se mogla legitimirati kao međunarodno pravni subjekt. Jedinice JNA u prodoru, 2. maja 1992., pokušale su zauzeti središte grada i zgradu Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, ali su u žestokom okršaju odbačene. Isključena im je struja, voda, plin, telefonske veze prekinute, ostalisu bez snabdjevanja hranom i lijekovima. Napadnuti su pušcanom, snajperskom, topovskom, mino bacačkom, tenkovskom paljbom, bombama, modifikovanim raketama, pješadijskim napadima.

I tako više od hiljadu dana. Opsada kakvu ne pamti ljudska civilizacija. Interventne grupe Specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova borile su se na najkritičnijim mjestima odsudne odbrane grada. Obučeni za antiterorističku borbu, naoružani lahkim pješadijskim naoružanjem i protiv oklopnim oružjem bili su garant sigurne odbrane. Po komandantu, građani su ih nazvali ‘‘Vikićevci’’ i tamo gdje su se oni borili, građani se nisu bojali zaspati.¹⁹

Sa odrednicom u Platformi da svi narodi koji žive u Bosni i Hercegovini predstavljaju osnovu oružanih snaga Bosni i Hercegovini formirana je Armija Republike Bosne i Hercegovine i njen Prvi korpus na području grada Sarajeva. Jedinice Armije Republike Bosne i Hercegovine formirane u gradu Sarajevu imale su multietnički sastav. Imale su zapravo pripadnike iz svih naroda. U toku 1992. godine jedinice Armije Republike Bosne i Hercegovine u Sarajevu imale su učešće srpskog i hrvatskog naroda od 15-20%. Snage policije i snage civilne zaštite, takođe su u svom sastavu imale učešće pripadnika svih naroda. Tako je multietnička struktura stanovništva grada Sarajeva postala osnovom multietničke strukture oružanih snaga. Promocija vrijednosti multietničkog života građana i naroda BiH na temelju Platforme o radu Predsjedništva Bosne i Hercegovineu ratnim uslovima svoju potvrdu je dobilo u svim odbrambenim i svim političkim strukturama grada Sarajeva.

¹⁹<http://www.veterani-bosna.com.ba/ratniput.html>, pristupljeno 07.09.2017.

Sarajevo je uspostavilo veoma brojnu odbrambenu strukturu koja je izdržala otpor višegodišnjoj opsadi.²⁰ Linije fronta oko Sarajeva uspostavljaju se u aprilu i maju 1992., ustaljuju i uglavnom ostale nepromijenjene (unutarnji prsten opsade) do kraja rata. Sefer Halilović, zapovjednik Glavnog stožera Armije Republike Bosne i Hercegovine, u avgustu 1992., procijenio je da se u srpskoj opsadi Sarajeva na okolnim brdima nalazi 450 artiljerijskih oruđa svih mogućih kalibara, s oko 120 tenkova, 200 oklopnih transportera i masa protuavionskih topova. Kako je svojom multietničkom strukturom i ljudskim potencijalom grad Sarajevo bio epicentar za formiranje, djelovanje i razvoj Prvog korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine. Jedinice i komandni sastav Prvog korpusa imali su i biti u multietničkom sastavu gdje je u toku rata svo vrijeme jedan od pomoćnika komandanta Prvog korpusa bio je iz srpskog naroda, Zlatko Petrović.

U ovom kontekstu boračka populacija jedinica Prvog korpusa imala je svijest o ključnoj važnosti odbrane Sarajeva za odbranu cijele Bosne i Hercegovine. U nacionalnoj strukturi boraca Prvog korpusa Armije RBiH imaju učešće Bošnjaci, Hrvati, Srbi i skupina ostalih. U prvoj godini rata – 1992. godine Prvi korpus Armije Republike Bosne i Hercegovine ima 60.442 borca. Bošnjaci u ovom broju imaju najveće učešće: 55.473. Učešće Srba je 1.566, a Hrvata 2.330. Skupina ostali imala je učešće sa 1.073 borca. Tokom prve godine rata 1992., zabilježeno je veće stradanje boraca u odnosu na 1993., 1994. i 1995. godinu. Zapravo, tokom 1992. godine ukupno je poginulo 3.097 boraca. Od ovog broja poginulo je 2.865 Bošnjaka; Srba 104; Hrvata 121 i iz skupine ostalih 11²¹.

S obzirom da je ratni cilj agresije bio uništenje biološke supstance najbrojnijeg od tri bosanska naroda, tj. Bošnjaka, i debosnizacija Bosne kao geopolitičkog prostora, to se za razliku od klasične odbrane u kojoj učestvuju samo osobe sposobne za služenje u vojsci, za Sarajevo može istaći iskustvo da su branioци Sarajeva bili i djeca i starci i žene, jer su činili dušu odbrane i motiv branioциma na linijama odbrane da izdrže, svjesni da se nemaju kuda povući jer je cijeli grad predstavljao prvu liniju. Jednako su ginuli i djeca i starci i žene, čak i više nego sami borci na liniji odbrane. Smatram da tu činjenicu ne smijemo izgubiti iz vida u projektu koji je danas pred nama na razmatranju. Drugo, što ne smijemo izgubiti iz vida jeste

²⁰N. Duraković u svom djelu **MEĐUNARODNI ZNAČAJ ODBRANE SARAJEVA U AGRESIJI NA BIH**, str 58, navodi o važnosti u Platforme, te njene funkcije u formiranju odbrane Sarajeva i prve jedinice Armije BiH, navodi se mogu vidjeti u knjizi koju objavljuje S. Čekić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992 - 1995.**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008

²¹N. Ajnadžić, **ODBRANA SARAJEVA**, Sedam, Sarajevo, 2002. godina, str. 2013-2014.

da je državno i političko rukovodstvo Bosne i Hercegovine svo vrijeme opsade Sarajeva bilo u Sarajevu i jednako kao i svi njegovi građani podnosilo teror opsade.

Pitanje je, s obzirom na karakter rata, da li bi se Sarajevo uspjelo odbraniti da je državno rukovodstvo izašlo iz Sarajeva na neku rezervnu lokaciju. Stoga smatram za budućnost veoma važnim da se pred zgradom Predsjedništva stavi spomen obilježje s podatkom koliko je granata palo na Predsjedništvo kao ratni cilj agresora da se uništi i onesposobi centar odakle se rukovodilo odbranom Bosne i Hercegovine i vodila živa diplomatska aktivnost²².

Opsada Sarajeva bila je jedna od najdužih opsada u povijesti modernog ratovanja i najduža opsada jednog glavnog grada ikada. Trajala je dugih 44 mjeseci, od 5. aprila 1992. do 29. februara 1996. a u prosjeku je 329 projektila ispaljivano na grad dnevno. Značaj odbrane Sarajeva potcrtava i činjenica da je grad Sarajevo na trideset trećem dijelu površine državne teritorije, ali sa više od jedne osmine ukupnog stanovništva države, u osnovi bio težište zone odgovornosti 1. korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH), sa prosječno oko 78.000 boraca, od čega je domicilno stanovništvo činilo oko 80%, a izbjeglice oko 20%²³. Sveukupno je ispaljeno oko 50.000 tona topničkih projektila na grad. Sukobljene strane u sukobu bile su Vojska Republike Srpske, koja je sa 18.000 rezervista opkolila grad, i Armija Republike Bosne i Hercegovine i Hrvatsko vijeće obrane koje su branile grad, kao i raznorazne paravojne formacije s obje strane. Tokom opsade, grad je bio gotovo potpuno odsječen od ostatka države te je nastala nestašica hrane, električne struje, plina, lijekova i vode, tako da su Sarajlije znale ići do rijeke Miljacka radi napajanja, gdje su često bili izloženi vatri snajpera. Opsada kakvu ne pamti ljudska civilizacija. Ujedinjeni narodi su tokom tog razdoblja konvojima snabdijevali Sarajlije hranom, lijekovima i gorivom za generatore u bolnicama, jedinom pekarom tada u gradu te središnjom pumpom za vodu. Do ukupnog broja umrlih na području Sarajeva šest u periodu od aprila 1992. do decembra 1995. (18.888) i broja žrtava opsade (9.502)²⁴, čime je to najveće stratište rata po ljudskim gubicima. Doktori glavne bolnice u gradu su javili da su primali pet do petnaest ranjenih žrtava snajpera dnevno. Za vrijeme rata u gradu Sarajevu su radile škole, univerzitet, bolnice, biblioteke i kulturna društva.

²²S. Čekić, **AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU I GENOCID NAD BOŠNJACIMA**, Univerzitetski informativni glasnik – INFO, Specijalno izdanje br. 5, Univerzitet u Sarajevu.

²³ Zona odgovornosti 1. korpusa ARBiH sastojala se od devet opština grada Sarajeva i deset vangradskih opština. Zahvatala je 4.879 km² površine, na kojoj je po popisu stanovništva iz 1991. živjelo 730.743 stanovnika. Od toga je bilo 370.675 ili 50,7% Bošnjaka, što je uslovilo njihovu 20% mobilizaciju i 4.765 ostalih navodi M. Kreso u djelu **HISTORIJSKI ZNAČAJ ODBRANE SARAJEVA U OPSADI 1992. DO 1995. GODINE**, navodi se mogu vidjeti u knjizi S. Čakić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992-1995**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2008, detaljnije vidjeti na str 71.

²⁴E. Tabeau, J. Bijak, N. Lončarić, **BROJ ŽRTAVA U OPSADI SARAJEVA OD 1992 DO 1995**. Studija o stopi smrtnosti na osnovu osam velikih izvora podataka, 2003, 1-12.

Posebno je bio zapažen rad Kamernog teatra⁵⁵. Rad obrazovnih i kulturnih institucija donosio je smisao i snagu otporasvakodnevnom granatiranju i ubijanju ljudi u Sarajevu. U školama i fakultetima snažio se duh mladih ljudi da izdrže opsadu, da ne pokleknju, da dočekaju vrijeme mira. U Sarajevu je svakodnevno štampano Oslobođenje, simbol slobodarskog i antifašističkog duha iz Drugog svjetskog rata. Oslobođenje je promoviralo istinu o ratu u BiH istinu o stradanju građana u Sarajevu. Za takvu svoju ulogu Oslobođenje je dobilo svjetsku nagradu 1992. godine: postalo je list godine u svijetu. Sarajevski ratni teatar je svojim predstavama u evropskim gradovima privukao zanimanje kulturnih i javnih radnika za patnje građana Sarajeva. Novinari velikog broja listova i televizijskih stanica boravili su u Sarajevu i iz Sarajeva slali svoje izvještaje. Odbrana koja je organizirana iz očaja, osjećaja egzistencijalne ugroženosti, osjećaja preživljavanja, historijski bila i spasa naroda. Sarajevo je u toku čitavog postojanja multietničko, multireligijsko, multikulturno i tu multietičnost, multireligioznost i multikulturalnost održalo i odbranilo i u toku agresije i odbrambenog rata 1992. do 1995. godine. To je, uostalom hiljadu godišnja tradicija i praksa Bosne i Hercegovine, a Sarajevo je njen simbol, njena paradigma. Ni svi zločini, pa i genocid nad najbrojnijim narodom Bosne i Hercegovine nisu te osobine Sarajeva mogli uništiti. Braneći se od agresije susjednih država, u uslovima - u svijetu najduže i medijski naj potpunije praćene – opsade, čiji su ciljevi bili fašistoidni i genocidni, čiji cilj je bio razbijanje legalne i legitimne vlasti i radikalna izmjena nacionalne i vjerske strukture stanovništva, Sarajevo je postalo sintagma odbrane univerzalnih ljudskih vrijednosti. Opsada Sarajeva je tipični srednjovjekovni model opsade gradova, stoma razlikom što je ovog puta u paklenom ubijanju grada angažovana najmodernija ratna tehnika. Agresor je na Sarajevu demonstrirao najbrutalnije vidove modernog rata, dugotrajna i veoma snažna razorna granatiranja gradskog jezgra i prigradskih naselja. Agresor je pokušao onemogućiti odvijanje svakog oblika života u gradu i što je posebno bitno, koristio je masakriranje civila na ulicama, raskrsnicama i pijacama za ostvarenje svojih ciljeva.

Na Sarajevo je znalo dnevno pasti i po 10.000 razornih projektila, o čemu postoje i podaci snaga UNPROFOR-a i njegovih posmatrača. Kombinacijom ovih razornih modela ubijanja, fašisti su htjeli izvršiti ubistvo Sarajeva, ubistvom njegove kulture, kompletne urbane strukture, kako bi time okupirao njegov prostor i njegovo vrijeme, njegovu sadašnjost sve koliku povijest²⁵.

Građani Sarajeva, ljudi koji nisu htjeli da napuste svoj grad i koji su odlučili da ga brane i odbrane od tih napada, doživjeli su nezapamćenu golgotu i patnje svih godina opsade. Teško

²⁵ V. Karavelić, **VOJNI ZNAČAJ ODBRANE SARAJEVA 1992 – 1995**, str 88, navodi se mogu vidjeti u knjizi S. Čakić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992-1995**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2008

bi bilo pronaći građanina Sarajeva koji je u to vrijeme boravio u gradu, bez obzira na njegovu nacionalnu pripadnost, da nije volio svoje branitelje i u isto vrijeme istinski mrzio agresore, koji su svakodnevno zasipali grad kišom granata ubijajući djecu, žene, stare, očeve i majke, sistematski uništavajući grad i sve njegove vrijednosti. Za takvo nešto niko razuman ne može pronaći nikakvo opravdanje²⁶. Temeljna bitka koju je Sarajevo dobilo u borbi protiv agresora sadržana je u činjenici da su njegovi građani uspjeli u paklu stravičnog rata, straha i panike sačuvati sve bitne elemente visokourbanizirane svijesti i organizacije. Bez te svijesti Sarajevo bi vjerovatno pokleklo, kao i Bosnu i Hercegovinu u cjelini. Ova pobjeda omogućila je čitav niz drugih gdje je trijumfovala civilizacija i demokratija, utemeljena na vjekovnom iskustvu multikulture i multinacionalne visokourbane zajednice. To je upravo onaj momenat koji je agresor izgubio iz vida.

2.4. ODBRANA SARAJEVA

²⁶K. Ademović, **OPSADA SARAJEVA**, navodi se mogu vidjeti u knjizi S. Čakić, **OPSADA I ODBRANA SARAJEVA 1992-1995**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, 2008, str 114.

Bez obzira na dosad kazano o Sarajevu u periodu opsade, bilo ono dobro ili loše, ne može se izbjeći notorna činjenica i istina da su agresori bili na brdima Sarajeva, s mnoštvom topova i tenkova, te da su bez milosti danočno garantirali građane Sarajeva, ne mareći za to gdje, ko i s kim živi. Građani Sarajeva, ljudi koji nisu htjeli da napuste svoj grad i koji su odlučili da ga brane i odbrane od tih napada, doživjeli su nezapamćenu golgotu i patnje svih godina opsade. Teško bi bilo pronaći građanina Sarajeva koji je u to vrijeme boravio u gradu, bez obzira na njegovu nacionalnu pripadnost, da nije volio svoje branitelje i u isto vrijeme ,istinski mrzio agresore, koji su svakodnevno zasipali grad i kišom granata ubijajući djece, žene, stare, očeve i majke, sistematski uništavajući grad i sve njegove vrijednosti. Za takvo nešto niko razuman ne može pronaći nikakvo opravdanje.²⁷

3. ORGANIZACIJA MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA U REPUBLICI BOSNE I HERCEGOVINE

²⁷Kemal Ademović, **ODBRANA SARAJEVA 1992-1995**. Godine, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava univerziteta u Sarajevu, vidjeti na strani 114.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je u poslijeratnom periodu organizovano na Federalnom nivou kao Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova i na nivou Kantona kao Kantonalno ministarstvo unutrašnjih poslova. Zakonom u unutrašnjim poslovima Bosne i Hercegovine određuje se i sama organizacija te pravila po kojima posluje organizacija u Ministarstvu unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine. Sama uprava policije je zapravo federalna uprava u sastavu Federalnog ministarstva. Njena nadležnost je organizacija, rukovođenje i način rada te njeni odnosi sa Federalnim ministarstvom kao i sva druga pitanja koja su od značaja za rad i funkcioniranje Uprave policije u okviru Federalnog ministarstva koja se uređuju zakonom o unutrašnjem poslovanju BiH. Iste ove nadležnosti odnose se i primjenjuju u RS samo su propisane zakonom o unutrašnjem poslovanju Republike Srpske. Iz nadležnosti Federalnog ministarstva proizilaze i poslove istoga koji su sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela terorizma, stavljanja u promet opojnih droga i organiziranog kriminala, međukantonalnog kriminala, kao i pronalaženje i lišavanje slobode onih koji su ta krivična djela uradili kao i njihovo privođenje nadležnim organima.

Potom nadležnosti se ugledaju i u osiguranju određenih osoba i zgrada Federacije i Republike Srpske u Republici Srpskoj, potom svako stručno usavršavanje i školovanje, te osposobljavanje kadrova koje je propisano sa čl. od 25. do 29. Zakona o unutrašnjem poslovanju. Iako su dvije odvojene institucije MUP Federacije BiH i MUP RS-a imaju ipak zajedničke poslove koji se ogledaju u provođenju zakona i drugih propisa o državljanstvu, te osobno odnosno lično ime, agencije i unutrašnje službe za zaštitu ljudi i imovine, sve matične knjige i matični registar. Ukoliko je Vlada ta koja je zakonom ovlaštena da donosi propise u ovim zajedničkim pitanjima koja su navedena, u tom slučaju Federalno ministarstvo daje upute i koordinira aktivnostima koje potom sljedeći instrukcije provode kantonalna ministarstva u tim oblastima, ukoliko federalnim zakonom nije drukčije propisano.

U periodu do agresije na Bosnu i Hercegovinu Ministarstvo je bilo organizovano kao Republičko ministarstvo unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine i centri javnih bezbjednosti (CSB). Osim oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine koji su raspolagali sa svim vrstama naoružanja ministarstva unutrašnjih poslova na području Republike Bosne i Hercegovine bili su snabdjeveni sa laskim naoružanjem pištolji, puške i snajperi²⁸.

Organizovano povlačenjem pripadnika srpske nacionalnosti iz policije R BiH isti su iz skladišta odvezli naoružanje i municiju tako da je manja količina naoružanja ostala kod pripadnika tadašnje milicije ne srpskog naroda. Aktiviranjem rezervnog sastava policije 1991.

²⁸ V. Karavelić, navedeno djelo str 305.

i 1992. godine popunjen je sastav policije tako da je pružen žestok otpor prvog napada srpskih snaga na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Brojna ratna i poratna dešavanja na prostoru bivše SFRJ dovela su do pojave militarizacije i politizacije policije kao i povezivanja njezinih pojedinih segmenata sa različitim kriminalnim grupama. Ovakav slijed događaja za posljedicu je imao slabljenje i narušavanje ugleda same policijske službe. Devedesetih godina počeo je i proces demokratizacije gdje je došlo do suzbijanja ovakvih dešavanja te provođenja brojnih reforma policije usljed promjena u strukturama vlasti. Prisustvom pripadnika IPTF-a, a potom EUPM-a, došlo je do razmjene isustava policija razvijenih zemalja u svijetu te saradnjom sa brojnim međunarodnim organizacijama jer je Bosna i Hercegovina započela svoj put ka Evropskoj Uniji. U ratnom periodu organizacija MUP-a zapravo bila je veoma haotična, jer su se veliki dio paravojnih i parapolijskih jedinica uključivao te se podvodio pod Ministarstvu unutrašnjih poslova.

Kako je ratna situacija od sebe bila preteška i zemlja izučena ratom neke velike evidencije i zaista popisa koji možemo uzeti kao apsolutno tačan nije dostupan, ali iz arhiva MUP-a Kantona Sarajevo dobiven je podatak da je 1992 godine na početku rata u MUP-u bilo 289 pripadnika policijskih snaga, ali je ta brojka prepolovljena na 189 usljed odlaska nekih službenika na teritorij Republike Srpske i tamo se stavljajući na raspolaganje ondašnjim vlastima. Također od 189 pripadnika policije, 79 policajaca je izgubilo svoje živote na teritoriju Federacije BiH, a njih 68 je izgubilo život na teritoriji RS-a. Nakon ratnog dešavanja, tj. potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995 godine iz Evropskih zemalja stizale su brojne donacije koje su bile na ime MUP-a Federacije BiH a i RS-a te su sredstva donacija bila namjenjena isključivo za edukaciju i poboljšanje rada MUP-a te se dio donacija odnosio i na opremu koju su pripadnici MUP-a nosili kao i oružje. Prema dostupnim podacima donacije za MUP u poslijeratnom periodu od strane evropskih zemalja iznosile su oko tri miliona tadašnjih maraka²⁹. Od toga je polovina data za Federalni MUP, a druga polovina za MUP RS-a. Nažalost brojne tada donacije nisu se adekvatno ulagale, tj. nisu se u sveukupnom iznosu ulagale za namjenu za koju subile date već su se mnogi pokušali okoristiti jer nije bilo plana i provjere od strane MMF npr. kako je danas slučaj u šta se sve uzeti novac i za koju namjenu koristi i raspoređuje.

²⁹ Informacije su preuzete iz arhiva, MUP Kantona Sarajevo, <http://mup.ks.gov.ba>, memorijal i direktnim kontaktom nadležne osobe, pristupljeno 12.12.2017.

3.1. CENTAR SLUŽBE BEZBJEDNOSTI

Centar službe bezbjednosti je organizaciona jedinica koja je imala zadatak da održava javni red i mir i da pruža podršku i pomoć u zaštiti teritorije pripadnicima oružanim snagama. Osnovni zadatak svih pripadnika policije je da štite javni red i mir i kako smo naveli zaštite svakoga civila bez obzira na nacionalnu pripadnost koji nije ugrožavao vojne operacije i nije bio pripadnik niti jedne vojne postrojbe. Agresiju na Bosnu i Hercegovinu veliki broj pripadnika srpske nacionalnosti sa naoružanjem i opremom su napustili redove legalne policijske formacije te napustili svoja radna mjesta i prešli u takozvanu teritoriju Republike Srpske. Veliki broj pripadnika policije koji su prešli u takozvani MUP RS su počinili velike zločine prema civilnom stanovništvu svojim kolegama nesrpske nacionalnosti.

Agresorske snage zauzele su školu MUP-a na Vracama i zarobile veći broj učenika, policajaca i profesora nesrpske nacionalnosti koji su se nalazili u školi. U njihovom oslobađanju pored pripadnika MUP-a aktivno su učestvovali i dobrovoljačke jedinice koje su kasnije prerasle u teritorijalne Republike Bosne i Hercegovine. Na prostoru policijske akademije koja je teritorijalno bila povezana sa Lukavicom stalno se nalazio tenk koji je djelovao po cijelom području grada Sarajeva. Prostorije akademije u toku agresije od snage sprskih snaga korištene su za smještaj dobrovoljaca koji su dolazili iz drugih država (Srbija i Crna Gora) i drugih poručja kao što su Zvornik, Višegrad, Rudo i drugi gradovi.

U noći s 4. na 5. april, paravojne jedinice SDS-a izvode napade na pojedine policijske stanice, u Sarajevu. U Sarajevu možemo reći nije postojao jasno definisan centar moći jer je grad multi etnički tako da se manje toga dešavalo ali je i dalje pod vodstvom pojedinih paravojnih i parapolicijskih snaga koje su se izdavale za CBS i MUP bivalo maltretirano stanovništvo koje nije bošnjačke nacionalne pripadnosti u pojedinim dijelovima grada, ali i maltretirano npr. bošnjačko stanovništvo u drugim dijelovima grada gdje je većinski bio neki drugi narod. Sarajevo je specifično po tome što je takvog geografskog položaja okruženo planinama da je faktički možemo reći uslovno bilo logor četiri godine rata, jer su glavne položaje izvora vode i električne energije držali pripadnici SDS vojske odnosno vojske i MUP-a RS-a³⁰. CSB se sastojao od SJB i specijalnih jedinica CSB.

Pripadnici policije su aktivno učestvovali u odbrani Republike Bosne i Hercegovine na svim uspostavljenim linijama odbrane kao i odbrani linija van područja Sarajeva kao što su područje Travnik, Konjica, Vareša, Krajina i sl. Dužnost svakoga pripadnika deklarisanog i upisanog kao člana CBS-a ili MUP-a bila je da odbrani grad i linije odbrane, ili ipak ako zbog godina nije mogao da bude mobilisan da učestvuje na druge načine i doprinese samoj odbrani

³⁰A. Zubak, navedeno dj., 42-44

grada. Čak i u tom ludilu rata hrabri pripadnici CBS-a i MUP-a shvatili su svoju dužnost i stavili se na raspolaganje svojoj zemlji i svome gradu. Prijava svih dobrovoljnih učesnika ali i onih školovanih, koliko je uopšte u to vrijeme ta evidencija dozvoljavala i postojala bila je u prostorijama CBS-a primjera radi na Bistriku u Ministarstvu odbrane BiH te u MUP-ovima odnosno njihovim prostorijama gdje je svaki pripadnik dobivao broj značke i svoj identifikacijski broj pod kojim se vodi. Usljed brojnih nažalost pogibija i gubljenja ljudi brojne mladi ljudi koji su bivali mobilisani dakle od 18 do 45 godina bivali su brzom obukom obučeni za nošenje oružja i najosnovnije lekcije koje su im trebali da bi znali kako reagovati u određenim situacijama rata u kojima su se nalazi te su po prestanku sukoba bili daljnje školovani i obučavani adekvatno završivši policijsku akademiju s tim da su im se ratne godine upisivale kao beneficirani radni staž i na jedna način možemo se slobodno izraziti dodatna obuka, jer nažalost u ovome slučaju to je rat ali od praktične obuke nema bolje obuke³¹.

³²Naime 18. septembra 1991. godine, nakon stvorene duboke društvene, političke i socijalne krize, donesena je odluka o mobilizaciji rezervnog sastava policije te su stvoreni preduslovi, odnosno zakonski osnov da policija djeluje onako kako je tadašnje vrijeme i politička situacija zahtijevala. Organizacija centra službe bezbjednosti na području grada Sarajevo u periodu agresije. Na području grada Sarajevo prije agresije obuhvatao je 19 stanica i to: Pale, Stari grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi grad, Ilidža, Vogošća, Trnovo, Hadžići, Ilijaš, Kreševo, Kiseljak, Breza, Visoko, Olovo, Vareš, Fojnica, Rogatica, Kalinovik. Ratna šema se sastojala od 10 policijskih stanica na području grada Sarajevo, svaka veća mjesna zajednica je imala svoju ratnu stanicu, a na čelu te svake stanice bio je komandir.

U toku agresije nesrpsko stanovništvo je protjerano sa pojedinih područja kao što je Rogatica, Pale, Trnovo, Hadžići, Vogošća i dio Ilidže, a 1993. godine muslimansko stanovništvo je protjerano iz Kreševa, Kiseljaka i Vareša od strane hrvatskih paravojskih formacija. Tako da je područje grada Sarajevo smanjeno na 5 opština. Na početku agresije 1991. do kraja 1992. godine bilo je oko 10 000 hiljada pripadnika policije. U junu 1992. godine predsjedništvo je donijelo odluku o pretpočinjavanju dijela policijskih snaga armije. Otprilike se kretao oko 4.000 do 5.000 hiljada u centru bezbjednosti Sarajeva, prema informaciji od načelnika CSB Enesa Bezdroba.

³¹ Informacije su preuzete iz arhiva, MUP Kantona Sarajevo, <http://mup.ks.gov.ba>, memorijal, pristupljeno 15.12.2017.

³²Zbornik radova, „Okrugli sto uloga i značaj policije u odbrani BiH u periodu 1991-1995., Sarajevo,2015.

3.2. STRADANJA PRIPADNIKA CSB SARAJEVO

Pripadnici policije RMUPA i CSB (aktivni i rezervni sastav) su među prvima priključili u odbrani na Republiku BiH. Kao jedina legitimna formacija prvi su pružili otpor agresiji i suprostavljanju srpskih snagama kojima je bio cilj pokoriti Bosnu i Hercegovinu. Pripadnici policije su bili prvi na udaru tako su i prvi stradali u toku agresije.

U tabeli broj 1.prikazan je spisak svih poginulih policajaca u Kantonu Sarajevo sa godinom rođenja i godinom pogibije. U istoj tabeli dat je tabelaran prikaz svih odlikovanih policajaca, sa odlikovanjima koja se dodjeljuju u policiji sa zlatnom policijskom značkom, zlatnom policijskom zvijezdom. Mnogi broj policajca je posthumno odlikovan za izuzetnu hrabrost i ukazanu požrtvanost u odbrani protiv neprijatelja u agresiji na Bosnu i Hercegovinu. Godine 1991. poginuo je jedan pripadnik policije koji je bio i prvi poginulu na području Kantona Sarajevo, 1992. godine kad je bio najveći i podmukli napad na teritoriju Bosne i Hercegovine u osvajanju teritorija poginulo je 154 pripadnika policije. Godine 1993. u odbrani Bosne i Hercegovine poginulo je 69 pripadnika policije, što se može zaključiti da su pripadnici policije CSB na sadašnjem području Kantona Sarajevo bili među prvi na udaru agresorskih snaga. Tokom 1994. godine poginula su 5 pripadnika policije, a 1995. godine 20 pripadnika policije. Po potpisivanju Dejtonskom sporazuma jedan pripadnik policije tj.1996. godine je smrtno stradao. Što ukupan broj smrtno stradalih pripadnika policije na današnjem području Kantona Sarajevo je 249 . Iz tabele broj 1 može se zaključiti da je najveći broj stradalih poginulih policajaca u 1992. godini. Što se može zaključiti da je policija bila jedina naoružana legalna formacija države Bosne i Hercegovine do formiranja teritorijalne odbrane i Armije RBiH, te da je prva organizovana formacija pružila otpor protiv agresije napada na Bosnu i Hercegovinu.

Od ukupnog broja 249 pripadnika policije koji su dali živote za odbranu Bosne i Hercegovine, na sadašnjem području Kantona Sarajevo 70 pripadnika je nagrađeno najvećim priznanjem zlatna policijska zvijezda, zlatna policijska značka, srebrena policijska zvijezda. Od ukupnog broja 249 policajaca trideset osam je nagrađeno zlatnom policijskom zvijezdom, devet ih je nagrađeno zlatnom policijskom značkom, dva srebrenom policijskom zvijezdom, a dvadeset jedan stradali pripadnik je posthumno nagrađen.

Starosna dob poginulih policajaca CSB je prikazano u tabeli 2. Što se može zaključiti da je prosječna starosna dob poginulih policajaca MUP Kantona Sarajevo 29,5 godina, što spadaju naravno u mlađu starosnu strukturu stanovništva u ovome slučaju policajaca. Iz navedene tabele se vidi da jedan pripadnik stradao kao maloljetno lice tj. sa 17 godina, a najveći broj stradalih policajaca je od 21 do 28 godine starosti.

Među stradalim policajcima pored pripadnika Bošnjačke nacionalnosti nalazi se i lica Srpske i Hrvatske nacionalnosti koji su Bosnu i Hercegovinu smatrali svojom domovinom i koji su rame uz rame sa svojim komšijama, prijateljima druge nacionalnosti branili od srpskih agresora.

Na ulazima današnjih objekata MUP-a Kantona Sarajeva kao PU-a nalaze se spomen obilježja sa imenima stradalih pripadnika policije u toku agresije. Svake godine se od strane rukovodstva MUP-ova, sindikata Ministarstva unutrašnjih poslova i članova porodica poginulih policajaca i političkih struktura posjete mjesta stradanja kao i spomen obilježja te oda počast i položi cvijeće.

3.3. STRADANJA PRIPADNIKA POLICIJE REPUBLIČKOG MUP-a

Na području Sarajeva u vremenu od 1992. do 1995. godine u odbrani od agresije srpskih snaga, pripadnici R MUP-a na svojim radnim mjestima kao i kućama zbog stalnog granatiranja civilnih ciljeva, stradao je veliki broj policajaca.

Prvi stradali građani Bosne i Hercegovine odnosno Sarajlija su bili pripadnici policije u noći 4. na 5. april 1992. godine u Krteljima općina Ilidža, gdje je bila smještena baza specijalne jedinice tadašnjeg Republičkog MUP-a, prilikom nailaska na punkt koji su postavili srpski dobrovoljci, ubijen je Kulo Hajraga. Kulo Hajraga rođen je 1. maja 1965. godine u mjestu Petrovići, općina Olovo. Obavljao je dužnost aktivnog policajca od 1986. godine do kobnog aprila 1992. godine kada je ubijen u 27 godini života. Posthumno je odlikovan "Zlatnom policijskom značkom"³².

Pripadnici policije koji su dali živote za svoju otađbinu su odlikovani sa najvišim policijskim odličjem. Od ukupno 251 nastradalog pripadnika Republičkog MUP-a 13 je Srpske i Hrvatske nacionalnosti³³. Neki su analitičari kasnije ovaj period nazvali dobom romantičarskog zanosa patriotizmom, no nikada nisu uspjeli osporiti nemjerljiv doprinos Specijalne, svakog njenog pojedinačnog policajca, te preostalih policajaca u gradu u odbrani Sarajeva. Specijalna policija MUP Republike Bosne i Hercegovine – Građani Sarajeva su znali izjaviti da su uz ovu jedinicu u ratu mirno spavali što dokazuje i pokazuje povjerenje i istinku pripadnost ove jedinice gradu, državi i prije svega narodu.

Njihovo ime je građanima Sarajeva garantovalo sigurnost i miran san. Neustrašivi mladi momci koji su bili spremni dati svoj život za odbranu Bosne i Hercegovine. Specijalna jedinica Ministarstva Unutrašnjih poslova BiH – Odred policije BOSNA na čelu sa legendarnim Draganom Vikićem je imala veliku ulogu u odbrani naše zemlje. Specijalna jedinica Ministarstva Unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine – Odred policije BOSNA³⁴ je izrasla iz predratne Republičke specijalne jedinice nastale 1982. godine. Kao i većina evropskih policijskih specijalnih jedinica, koje su nastale kao odgovor na plimu terorizma, i ova jedinica je bila formirana od nadprosječno sposobnih policajaca, i moderno opremljenih, posebno vrhunski obučavanih i uvježbanih, spremnih da se efikasno suprotstave opasnostima

³² Informacije je preuzeta iz arhiva **BHDani**, prateći slijedeći link može se pristupiti zvaničnoj stranici <https://www.bhdani.ba/portal/arhiva3.shtml>, pristupljeno 15.12.2017.

³³ Detaljnije informacije se mogu provjeriti u Arhiv, **FEDERALNO MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA**, prateći slijedeći link može se pristupiti zvaničnoj stranici <http://www.fmup.gov.ba/v2/>, pristupljeno 15.12.2017.

³⁴ Detaljnije informacije se mogu provjeriti u Arhiv, **VETERANI-BOSNA**, prateći slijedeći link može se pristupiti zvaničnoj stranici, <http://www.veterani-bosna.com.ba/>, pristupljeno 07.12.2017.

terorizma. Njeno sjedište sve do aprila 1992. godine je bilo u Krteljima pored Sarajeva, u neposrednoj blizini sarajevskog aerodroma. Jedinica nije osnovana 5. aprila 1992. godine kako mnogi misle. Dio njezinih jedinica je izmješten u Dom policije i stavio se na raspolaganje legalnoj vlasti u Sarajevu. Bili su primorani da se izmjeste jer je bila realna prijetnja da se baza u Krteljima raketira, a tamo osim objekata za obuku i zgrada, nisu imali adekvatno sklonište.

“Međutim, kad smo se vratili u Krtelje, dobili smo dojavu da nam je napravljena barikada te smo se preko aerodroma vratili u grad, u našu novu bazu Dom policije. Tamo su nam ostali transporter koji su bili onesposobljeni, velika količina municije i naoružanja. Kasnije su neki od tih naših transportera ipak završili u rukama Teritorijalne odbrane”, prisjeća se naš sagovornik. Već narednog dana jedinica je imala prvo veliko djelovanje. U pitanju je bila odbrana Policijske škole na Vracama koju su napali njihovi dojučerašnje kolege iz Specijalne jedinice.

Što se tiče samih aktivnosti jedinice na početku rata, Specijalna policija MUP-a je između ostalog korištena za djelovanje na neutralizaciji tenkova i transportera JNA s obzirom da je u svom posjedu imala određenu količinu zolja i osa. Osim toga, jedinice Specijalne policije su stavljene na raspolaganje Teritorijalnoj odbrani.

“Naša uloga je bila zatvaranje nekih linija gdje je bilo problema, a kasnije smo sami držali određene linije odbrane. Većina aktivnosti je bila na području grada, ali je bilo i nekih djelovanja na području Treskavice gdje su Specijalci uzeli svoj udio”, riječi su Ademovića te nam otkriva da je Specijalna policija, prije početka ratnih djelovanja pored baze imala i svoj rezervni sastav. Još jedna četa je formirana već krajem 1991. godine tako da je u pojačanom sastavu dočekala ratna dešavanja u proljeće 1992. godine. Na samom početku rata, jedinica je uveliko pojačana. Veliki broj sportaša je na poziv Dragana Vikića uzeo svoje učešće u odbrani Bosne i Hercegovine kroz Specijalnu policiju.

“Što se tiče samo organizacije, moram spomenuti da je ona bila prenešena iz prošlog sistema i da je kao takva funkcionirala sve do 1993. godine. Dosta stvari iz prošlog sistema je funkcionisalo”, napominje on³⁵.

³⁵ Detaljnije informacije se mogu provjeriti u Arhiv, **VETERANI-BOSNA**, prateći slijedeći link može se pristupiti zvaničnoj stranici sa biografijom Dragana Vikića, <http://www.veterani-bosna.com.ba/vikic.html>, pristupljeno 07.12.2017.

Nekadašnji pripadnici Specijalne jedinice s ponosom pamte nekoliko datuma iz ratne 1992. godine. Jedan od važnijih datuma u njihovoj historiji je 18. april, dan kada je iz kruga Pretisa u Vogošći, od strane agresora oteta velika količina naoružanja i municije koja je braniocima grada dala vjetar u leđa i olakša im borbu protiv mnogo jačeg neprijatelja. Napad niških specijalaca na grad 2. maja 1992. godine je odlično odbijen te su se niški specijalci, uz velike gubitke povukli prema rubnim dijelovima grada. Pripadnici Teritorijalne odbrane uz podršku pripadnika Specijalne policije su uspjeli odbiti ovaj napad. Akcija na brdu Žuč iz juna 1992. godine kada je spriječeno osvajanje Kote 873 odakle se mogao kontrolisati veći dio slobodnog Sarajeva.

Tokom rata 1992.-1995., 81 pripadnik Specijalne policije je dao svoj život za odbranu Bosne i Hercegovine. U njihovu čast je posađen 81 bor na Igmanu. Među njima se posebno izdvajaju imena Vinka Šamarlića, Mirsada Foče, Nermina Dževlana i mnogih drugih. Među poginulim pripadnicima je i jedna pripadnica Specijalne policije. Dalila Tufo je bila osamnaestogodišnjakinja koja je svojim životom platila odbranu Bosne i Hercegovine. "Ovo su bili heroji nad herojima. Oni svoje živote poklonili Bosni i Hercegovini", sa sjetom se prisjeća nekadašnji zapovjednik Specijalne policije³⁶

Odred policije Bosna nositelj je brojnih kolektivnih i pojedinačnih odlikovanja i priznanja. Među njima su: jedan Orden zlatnog grba s mačevima, pet Policijskih medalja za hrabrost i četiri Zlatna ljiljana, kao i 86 Zlatnih policijskih znački i 60 Srebrnih policijskih znački. Više od pola odlikovanja dodijeljeno je posthumno. Odredu policije Bosna 2002. godine dodijeljena je i Šestoaprilska nagrada Grada Sarajeva.

Ono što ih je krasilo u ratnim vremenima i danas je itekako aktuelno. Veliki broj momaka različitih nacionalnosti, vjera i konfesija je bilo član Specijalne policije. Svi oni su se borili za Bosnu i Hercegovinu, ime i prezime je u njihovom slučaju bilo nebitno. Opstanak Bosne i Heregovine je bio primarna obaveza. U starješinskom dijelu je također bio identičan princip koji se i danas provodi. Ukoliko je Bošnjak zapovjednik Jedinice, onda po hijerarhiji sljedeći je iza reda ostalih konstitutivnih naroda u BiH. Ono što s ponosom ističu je veliki nivo discipline i odgovornosti unutar jedinice. Nijedan pripadnik Specijalne policije nije bio procesuiran zbog ratnih zločina ili bilo kojeg drugog akta o zakonima i običajima rata.

³⁶Detaljnije informacije se mogu provjeriti u Arhiv, **VETERANI-BOSNA**, prateći sljedeći link može se pristupiti zvaničnoj stranici, <http://www.veterani-bosna.com.ba/>, pristupljeno 09.09.2017.

Danas, 22 godine nakon početka ratnih dešavanja, pripadnici Vikićeve jedinice i dalje gaje veliko prijateljstvo i solidarnost. Oni to manifestuju kroz Udruženje Veterana odreda policije "Bosna". Ono djeluje na principu pomoći svim svojim članovima kao i porodicama stradalih pripadnika Specijalne policije.

Pripadnici policije su svakodnevno pružali pomoć porodicama poginulih kolega i kolega koji su bili na linijama od cijepanja drva pa do obezbjeđivanja knjiga za djecu članova. U specijalnoj jedinici i danas ima momaka koji su prošli ratni put kao ja i mnogi drugi. To je jedinica sa odličnim kadrom, izvrno opremljena i obučena. Prava antiteroristička jedinica spremna za djelovanje u svakom trenutku.

Bivši komandant specijalne jedinice Kemal Ademović kaže "Ja sam svoj radni vijek u policiji završio. To je toliko zahtjevan i stresan posao, a meni je ipak potrebno malo odmora od toga"³⁷. Kad se spomene ratni period, pored svih problema i poteškoća koje je donio, bilo je i onih lijepih trenutaka. Jedinstvo naroda u opkoljenom Sarajevu je uveliko pomoglo njegovim građanima da prebrode sve poteškoće rata. "Danas kad pogledam, najviše mi fali ta ljudskost koja je u ratu najviše dolazila do izražaja. Ljudi u Sarajevu, a i drugi su dijelili zadnju koru hljeba. Solidarnost je bila dio svakodnevnice. Današnji ritam života to ne dozvoljava. Mnogima je pomoć potrebna, ali nažalost ne mogu svima pomoći. Ona ratna solidarnost je ono nešto najpozitivnije što pamtim iz ratnog perioda", završio je Kemal Ademović. Načelnik Centra bezbjednosti u Sarajevu bio je Bakir Alispahić; Munir Alibabić bio je načelnik državne sigurnosti; Mirsad Srebreniković pomoćnik ministra unutarnjih poslova; Jusuf Pušina pomoćnik ministra zadužen za provedbu zakona (nakon Delimustafića je imenovan za ministra unutarnjih poslova), dok je Avdo Habib bio pomoćnik ministra zadužen za policiju. Prije početka rata, Hilmo Selimović je imenovan za šefa osoblja Ministarstva unutarnjih poslova. Vitomir Žepinić bio je pomoćnik za javnu bezbjednost ministra Delimustafića, a Branko Kvesić pomoćnik za državnu bezbjednost sve su to ljudi koji su sve znali i šutili su kao da su čuvali leđa Aliji Delimustafiću.

Dana 05.04.1992. godine formiran je Odred specijalne policije „Bosna“ koji je u odbrani od agresije dao izuzetan doprinos. Ova jedinica je pored obavljanja specijalnih policijskih zadataka u suzbijanju kriminaliteta aktivno učestvovala u svim borbenim dejstvima na području Sarajeva³⁸. Specijalna jedinica Ministarstva Unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine – Odred policije BOSNA je izrasla iz predratne Republičke specijalne jedinice nastale 1982. godine.

³⁷ Detaljnije informacije se mogu provjeriti u Arhiv , **BIOGRAFIJA DRUGOG RATNOG KOMADANTA KEME ADEMOVIĆA**, prateći slijedeći link može se pristupiti zvaničnoj stranici sa spomenutom biografijom. <http://www.veterani-bosna.com.ba/kemo.html>, pristupljeno 09.09.2017.

³⁸ Arhiv, **VETERANI-BOSNA**, <http://www.veterani-bosna.com.ba/istorijat.html>, pristupljeno, 07.09.2017.

Kao i većina evropskih policijskih specijalnih jedinica, koje su nastale kao odgovor na plimu terorizma, i ova jedinica je bila formirana od nadprosječno sposobnih policajaca, i moderno opremljenih, posebno vrhunski obučanih i uvježbanih, spremnih da se efikasno suprotstave opasnostima terorizma.

Uvijek je bila pod komandom zakonite policije – Ministarstva unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine. Predratni, a kasnije i aktivni ratni sastav činili su policajci sa završenom srednjom policijskom školom ili bar sa završenim šestomjesečnim policijskim kursem i oni su činili i većinu komandnog kadra. Rezervi sastav je bio angažovan u skladu sa Zakonom o Unutrašnjim poslovima. Prije rata činili su ga aktivni policajci Ministarstva unutrašnjih poslova BiH iz policijskih stanica, a u ratu građani Sarajeva.

U obuci i opremanju ova Jedinica ugledala se na njemačku policijsku Specijalnu jedinicu „GSG – 9“. Prije rata ova jedinica je efikasno izvršila mnoga hapšenja opasnih kriminalaca i osumnjičenih za razbojništva i ubistva i naročito razriješila više složenih talačkih situacija. Taoci su bili oslobođeni i otmičari živi uhapšeni, a samo jedan specijalac je bio teško ranjen. Na zahtjev srpskog političkog vrha, odlaskom skoro polovine specijalaca – Srba, pod vodstvom komandira Čete za specijalna dejstva Milenka Karišika iz Jedinice, početkom aprila 1992., i njihovim oružanim napadom na policijsku školu na Vracama, u Sarajevu je otpočeo rat.

Tadašnja Specijalna jedinica je novu bazu uspostavila u Domu Policije. Prvih dana rata ogroman broj patriota svih nacionalnosti, a među njima značajan broj Srba, tražio je da bude primljen u ovu jedinicu. Primljeni su većinom sportisti i to strogom selekcijom. Ubrzo je jedinica narasla na blizu hiljadu pripadnika. Prvi ratni komandant je postao Dragan Vikić. Sarajevo je postalo grad opkoljen srpskom vojskom. Jugoslovenska armija se transformisala u srpsku vojsku sa kompletnim oficirskim kadrom, desetinama hiljada dobro naoružanih vojnika, tenkova, artiljerije, borbenih aviona, helikoptera.

Prve, 1992. godine rata, u bitkama za Sarajevo: Vrbanja most, most “Bratstva – Jedinstva”, Dobrinju, u akciji “Pretis”, na Skenderiji, Hrasnom brdu, Mojmilu, Žuču, Stupu, Azićima, Doglodima najteže godine rata, pod komandom prvog ratnog, legendarnog, komandanta Vikić Dragana, specijalci se žestoko bore, pobjeđuju i uče na porazima i gube 26 svojih najsrčanijih boraca. Druge, 1993. još teže godine rata, kad se srpskom agresoru pridružuje i hrvatski, kad Bosna doživljava nezapamćene muke, ničim izazvane, kad se antibosanski front srpske vojske, hrvatske vojske i izdajnika F. Abdića ujedinjuje u slamanju bosanskog otpora, fizičkom istrebljenju Bošnjaka i uništavanju hiljadu godišnje bosanske

državnosti – Bosanci i Hercegovci u Specijalnoj jedinici čine očajničke napore da zaustave neprijatelja. Već tada je Bosanska Armija postala dovoljno jaka da spasi Bosnu. Bilo je to vrijeme blistavih pobjeda i teških bitaka u odsudnim odbranama Sarajeva: Stupa, Azića, Igmana, Žuči, u borbama za bosanska sela i gradove, planine u kojim je, pored ranjenih, poginulo 40 najhrabrijih specijalaca.

Treće, 1994. godine rata, kada su i strpljivi ljudi gubili vjeru u sebe, padali u očaj, ostavljali svoju domovinu da krvari, bježali od gladi i smrti iz Bosne, bosanski specijalci, pod komandom drugog ratnog komandanta, legendarnog Kemala Ademovića, ostaju da se bore za svoju domovinu. Neprijateljska hrvatska vojska, nakon Vašingtonskog sporazuma postaje prijateljska i daje slabašnu nadu Bosni. U bitkama za Sarajevo i najžešćim operacijama bosanske vojske na Kladnju, Igmanu i Bjelašnici, u kojim sudjeluje Specijalna jedinica, pored stotina ranjenih, gine 6 najhrabrijih specijalaca.

Posljednje, 1995. godine rata, u bitkama za odbranu i oslobođenje Sarajeva, Treskavice, Bosanske Krajine, Bosne i Hercegovine, poginulo je 9 najhrabrijih specijalaca. U Specijalnoj jedinici, Odredu policije „Bosna“, u toku rata, od 5. aprila '92 do Dejtonskog ugovora, kraja rata, novembra '95 borilo se 1.376 specijalaca. Poginuo je 81 specijalac, među njima i jedna djevojka. Ranjeno je 270 specijalaca, neki i više puta. Visoka priznanja: 5 Policijskih medalja za hrabrost, 4 Zlatna ljiljana, 1 Orden zlatnog grba sa mačevima, 86 Zlatnih policijskih znački i 59 Srebrenih policijskih znački su dobili 148 specijalaca. Više od pola tih odlikovanja dodijeljeno je posthumno. Takvi su bili bosanski specijalci.

3.4. ODRED POLICIJE ZA SPECIJALNE NAMJENE „BOSNA“

Specijalna jedinica Ministarstva Unutrašnjih poslova BiH – Odred policije BOSNA je izrasla iz predratne Republičke specijalne jedinice nastale 1982. godine. Kao i većina evropskih policijskih specijalnih jedinica, koje su nastale kao odgovor na plimu terorizma, i ova jedinica je bila formirana od nadprosječno sposobnih policajaca, i moderno opremljenih, posebno vrhunski obučavanih i uvježbanih, spremnih da se efikasno suprotstave opasnostima terorizma. Uvijek je bila pod komandom zakonite policije – Ministarstva unutrašnjih poslova BiH.

Predratni, a kasnije i aktivni ratni sastav činili su policajci sa završenom srednjom policijskom školom ili bar sa završenim šestomjesečnim policijskim kursem, i oni su činili i većinu komandnog kadra.

Rezervni sastav je bio angažovan u skladu sa Zakonom o Unutrašnjim poslovima. Prije rata činili su ga aktivni policajci Ministarstva unutrašnjih poslova BiH iz policijskih stanica, a u ratu građani Sarajeva. U obuci i opremanju ova Jedinica ugledala se na njemačku policijsku Specijalnu jedinicu „GSG – 9“.

Prije rata ova jedinica je efikasno izvršila mnoga hapšenja opasnih kriminalaca i osumnjičenih za razbojništva i ubistva i naročito razriješila više složenih talačkih situacija. I taoci su bili oslobođeni i otmičari živi uhapšeni, a samo jedan specijalac je bio teško ranjen. Na zahtjev srpskog političkog vrha, odlaskom skoro polovine specijalaca – Srba, pod vođstvom komandira Čete za specijalna dejstva Milenka Karišika iz Jedinice, početkom aprila 1992., i njihovim oružanim napadom na policijsku školu na Vracama, u Sarajevu je otpočeo rat. Tadašnja Specijalna jedinica je novu bazu uspostavila u Domu Policije. Prvih dana rata ogroman broj patriota svih nacionalnosti, a među njima značajan broj Srba, tražio je da bude primljen u ovu jedinicu. Primljeni su većinom sportisti i to strogom selekcijom. Ubrzo je jedinica narasla na blizu hiljadu pripadnika. Prvi ratni komandant je postao Dragan Vikić.

Sarajevo je postalo grad opkoljen srpskom vojskom. Jugoslovenska armija se transformisala u srpsku vojsku sa kompletnim oficirskim kadrom, desetinama hiljada dobro naoružanih vojnika, tenkova, artiljerije, borbenih aviona, helikoptera. Pola miliona građana svakodnevno bivaju izloženi nezamislivim patnjama i teroru. Isključena im je struja, voda, plin, telefonske veze prekinute, ostalisu bez snabdjevanja hranom i lijekovima. Napadnuti su pušcanom, snajperskom, topovskom, minobacačkom, tenkovskom paljbom, bombama, modifikovanim raketama, pješadijskim napadima.

Opsada kakvu ne pamti ljudska civilizacija. Interventne grupe Specijalne jedinice borile su se na najkritičnijim mjestima odsudne odbrane grada. Obučeni za antiterorističku borbu, naoružani lahkim pješadijskim naoružanjem i protivoklopnim oružjem bili su garant sigurne odbrane. Po komandantu, građani su ih nazvali „Vikićevci“ i tamo gdje su se oni borili, građani se nisu bojali zaspati.

Do kraja rata Odred policije „Bosna“, kao regularna policijska Specijalna jedinica, sa drugim ratnim komandantom Kemalom Ademovićem, dva puta ranjenim u borbama, bori se na velikom dijelu teritorije Bosne i Hercegovine protiv kriminalaca, trgovaca drogom, švercera, ratnih profitera, osumnjičenih za ubistva, ali najvećim dijelom svoje energije protiv napada srpske vojske.

Specijalci su kao i Bosanci i Hercegovci, vidjeli namijenjenu sudbinu nestanka domovine, biološkog uništavanja jednog naroda – Bošnjaka, shvatili neminovnost borbe na život i smrt, jer između „zla i dobra bila je borba“, i neopterećeni strahom od poraza – jer nisu imali više šta izgubiti, do golog života – pobijedili su. Ova Specijalna jedinica značajno je doprinijela uspješnoj borbi Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine.³⁹

³⁹ Arhiv **VETERANI BOSNA**, <http://www.veterani-bosna.com.ba/istorijat.html>, pristupljeno 15.04.2018. godine

3.5. ODRED POLICIJE ZA SPECIJALNE NAMJENE „LASTA“

Odred policije za specijalne namjene “Lasta” osnovan 15.05.1992. godine. Odred je djelovao do augusta 1996. godine kao specijalna jedinica CSB Sarajevo i MUP Republike Bosne i Hercegovine, odnosno Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. Kroz Odred je prošlo oko 400 pripadnika, a 56 naših drugova je dalo svoje živote u borbi za državu Bosnu i Hercegovinu. Izuzetno ponosni na značaj, ulogu i doprinos Odreda, ali i svakog pripadnika pojedinačno za opstanak države Bosne i Hercegovine i promovisanje vrijednosti mira, tolerancije, ravnopravnosti, multietničnosti i suživota i u najtežim ratnim danima, Udruženje je formirano od strane preživjelih bivših pripadnika OPSN “Lasta” koji su se neformalno, ali tradicionalno okupljali jednom godišnje na dan osnivanja jedinice 15. maja. Spontano okupljanje bivših pripadnika Odreda se vrši 15. maja ili prvu nedjelju iza tog datuma u 10 sati i postalo je obavezna tradicija. Iz godine u godinu veliki broj pripadnika Odreda se okupi na “Kovačima”, zatim slijede obilazak grobalja “Lav”, “Stadion” i “Sveti Ante”, a poslije toga slijedi druženje pripadnika Odreda i obilazak porodica poginulih boraca i šehida. U najvećem broju slučajeva troškovi “Dana Jedinice” se finansiraju iz dobrovoljnih priloga pripadnika Odreda, bez ikakve institucionalne podrške. “Dan jedinice – 15. maj” je poseban dan za sve bivše pripadnike OPSN “Lasta”. Dan formiranja jedinice simbolizuje zalaganje svih bivših pripadnika i žrtvu naših 56 poginulih boraca i šehida u borbi za državu Bosnu i Hercegovinu i sve plemenito sto je ta borba značila.

Udruženje veterana pripadnika Odreda policije za specijalne namjene “Lasta” formirano je sa primarnim ciljem institucionalnog pružanja svih oblika pomoći svojim članovima, bilo da su pripadnici porodica poginulih pripadnika Odreda (porodice šehida i palih boraca), bilo da su invalidi rata ili ranjeni borci, odnosno da pripadaju grupaciji demobilisanih boraca Odreda ili grupi prijatelja i podržavaoca Udruženja, ali i očuvanje tekovina odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992.-1995. godine i OPSN “Lasta”.⁴⁰

⁴⁰ Arhiv, UVOPSNLASTA, <https://uvopsnlasta.ba/o-nama/>, pristupljeno, 07.09.2017.

4. ODLIKOVANJA I PRIZNANJA PRIPADNICIMA POLICIJE ZLATNA POLICIJSKA ZNAČKA

Ratno priznanje-odlikovanje Zlatna policijska značka, dodjeljuje se pripadnicima MUP-a RBiH koji su se naročito istakli u oružanom suprostavljanju agresoru, doprinijeli proširenju slobodnih dijelova BiH, izvršili više djela u kojima je došla do izražaja njihova lična hrabrost i požrtvovanje, pri čemu su agresoru naneseni znatni gubici u ljudstvu i materijalnim sredstvima.

Zlatnom policijskom značkom odlikovana su 443. pripadnika MUP-a RBiH, posthumno 327.

Ratno priznanje-odlikovanje Zlatna policijska značka, dodjeljuje se pripadnicima MUP-a Republike Bosne i Hercegovine koji su se naročito istakli u oružanom suprostavljanju agresoru, doprinijeli proširenju slobodnih dijelova Bosne i Hercegovine, izvršili više djela u kojima je došla do izražaja njihova lična hrabrost i požrtvovanje, pri čemu su agresoru naneseni znatni gubici u ljudstvu i materijalnim sredstvima. Poseban doprinos onih kojisu nosioci zlatne značke ogledao se kako u spašavanju ljudskih života tako i u ukupnom doprinosu za nabaku humanitarne pomoći isl⁴¹.

Zlatnom policijskom značkom odlikovana su 443 pripadnika MUP-a Republike Bosne i Hercegovine, posthumno 327. Kako vidimo veliki je broj odlikovanih policajaca ovom značkom iako ne prevelik što ipak pokazuje da su brojni oni koji su svoj poziv shvatili krajnje moralno i onako kako mu je zaista smisao a to je stavlajući dobro naroda i države prije vlastitog dobra te čineći sve da se pomogne onima kojima je pomoć zaista potrebna. To u suštini i jeste poenta ovoga poziva, jer oni koji su odabrali ovaj poziv moraju da budu svjesni da se radi o jako odgovornom i zahtjevnom zapravo pozivu koji je svakodnevno utkan u njihove živote. Dakle policajac je taj koji djeluje stalno i kada nosi uniformu i kada ne, to je njegova dužnost i obaveza, a ohrabruje podatak da je njih 443 u najtežem periodu za njih lično za ovu zemlju i sve grad konkretno grad Sarajevo to prihvatilo i shvatilo te na jedan način nadišlo svoje granice i zaista se dokazalo i pokazalo u svakom smislu te riječi te zaslužno dobilo ovo odlikovanje.

⁴¹<http://www.zlatnililjani-ks.org/index.php/odlikovanja/85-zpz>, pristupljeno 05.09.2017

SREBRENA POLICIJSKA ZNAČKA

Ratno priznanje-odlikovanje Srebrna policijska značka dodjeljuje se pripadnicima MUP-a RBiH koji su se naročito istakli u oružanom suprotavljanju agresoru, doprinijeli proširenju slobodnih dijelova BiH, izvršili više djela u kojima je došla do izražaja njihova lična hrabrost i požrtvovanje, pri čemu su agresoru naneseni znatni gubici u ljudstvu i materijalnim sredstvima.

Srebrnom policijskom značkom odlikovano je 229 pripadnika MUP-a RBiH, od čega je polovina ovih odlikovanja dodijeljena posthumno.

Srebrna policijska značka spada u drugi rang odlikovanja, kao i Armijski Srebreni štit⁴².

Ratno priznanje-odlikovanje Srebrna policijska značka dodjeljuje se pripadnicima MUP-a Republike Bosne i Hercegovine koji su se naročito istakli u oružanom suprotavljanju agresoru, doprinijeli proširenju slobodnih dijelova BiH, izvršili više djela u kojima je došla do izražaja njihova lična hrabrost i požrtvovanje, pri čemu su agresoru naneseni znatni gubici u ljudstvu i materijalnim sredstvima. Srebrnom policijskom značkom odlikovano je 229 pripadnika MUP-a Republike Bosne i Hercegovine, od čega je polovina ovih odlikovanja dodijeljena posthumno. Srebrna policijska značka spada u drugi rang odlikovanja, kao i Armijski Srebreni štit⁴².

ZLATNI LJILJAN

Zlatni ljiljan je bilo najveće vojno odlikovanje Armije Republike Bosne i Hercegovine za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini. Dodjeljivalo se vojnicima i oficirima za najsmjelije, najhrabrije i najtaktičnije podvige protiv agresora.

Zlatni ljiljan su dobile 1742 osobe.

⁴²<http://www.zlatniljiljani-ks.org/index.php/odlikovanja/84-spz>, pristupljeno 05.09.2017

Zlatni ljiljan je hiljadu godišnji simbol Bosne, endemični cvijet karakterističan za predjele Bosne (*lat. Lilium bosniacum*) koji je korišten kao simbol za čistoću, nevinost i ljepotu. Koristili su ga mnogi bosanski heroji tokom duge historije, počevši od plemićkih porodica do kraljevske dinastije Kotromanića. Ljiljan je također bio karakteristika bosanskih avlija i bašti, opjevan najčešće kao zambak. Na nišanima bosanskih šehida se također gravirao ljiljan. Na žalost, odavno se počelo sa dodjeljivanjem ovog prekrasnog vojnog simbola drugima, pa i onima koji nikada nisu bili u borbi. Odlikovanje Zlatni ljiljan se može porediti sa nekadašnjim odlikovanjem Narodni heroj u SFRJ⁴³.

ORDEN ZLATNOG GRBA SA MAČEVIMA

Orden za vojne zasluge sa zlatnim mačevima dodjeljuje se starješinama vojnih jedinica i ustanova, koji svojim primjerom i umješnošću u radu u jedinici odnosno ustanovi kojom rukovode, doprinose ostvarivanju postavljenih zadataka, ili koji su u jedinici ili ustanovi stvorili uslove za postizanje izuzetnih rezultata, ili koji se odlikuju takvim starješinskim i vojničkim osobinama da služe za primjer drugima.

Ordenom za vojne zasluge sa zlatnim mačevima odlikovano je osam pripadnika OS Bosne i Hercegovine , posthumno njih sedam⁴⁴.

⁴³<http://www.zlatniljiljani-ks.org/index.php/odlikovanja/87-zlj>, pristupljeno 05.09.2017.

⁴⁴<http://www.zlatniljiljani-ks.org/index.php/odlikovanja/91-ozvzszm>, pristupljeno 07.09.2017.

MEDALJA ZA HRABROST

Medalja za hrabrost dodjeljuje se pripadnicima OS BiH koji su u borbi protiv neprijatelja izvršili jedno ili više djela u kojima je došla do izražaja njihova lična hrabrost. Ova medalja dodjeljuje se za takva djela i građanima koji su u izuzetno opasnim situacijama, spašavajući ljudske živote ili materijalna dobra ispoljili izvanrednu ličnu hrabrost.

Medaljom za hrabrost odlikovano je šesnaest pripadnika OS Bosne i Hercegovine, pet posthumno⁴⁵.

RATNO PRIZNANJE ZNAČKA ZLATNI LJILJAN

Dodjeljuje se pripadnicima oružanih snaga koji su se naročito istakli u oružanom suprostavljanju agresoru, doprinjeli proširenju slobodnih dijelova Republike, izvršili više djela u kojima je došla do izražaja njihova lična hrabrost i požrtvovanje, pri čemu su agresoru naneseni znatni gubici u ljudstvu i materijalnim sredstvima.

⁴⁵<http://www.zlatnililjani-ks.org/index.php/odlikovanja/89-mzh>, pristupljeno 07.09.2017.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova su bili među prvim koji su stradali od okupatorskih snaga JNA koja se stavila pod komandu SDS-a. Veliki broj Ministarstva unutrašnjih poslova Srpske nacionalnosti je organizovano napustila redove legalnog MUP-a Bosne i Hercegovine, te se stavila sa ličnim naoružanjem na stranu na raspolaganje samo proglašene vlasti RS. Prvi nastradali u Bosni i Hercegovini su nastradali pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova prilikom obavljanja redovnog posla.

Pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova su bili dio oružanih snaga pod komandom Republike Bosne i Hercegovine. Uz pripadnike Ministarstva unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine u odbrani Bosne i Hercegovine priključili su se i građani koji su bili spremni da brane svoju porodicu, domove i svoju državu Bosnu i Hercegovinu. Građani koji su se priključili Ministarstvu unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine dobili su status rezervni sastav policije.

Pored redovnih poslova pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova su održavali linije na cijeloj Bosni i Hercegovini, u redovima Ministarstva unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine pored zvanja policajac postojale su i specijalne jedinice kao što su Laste, Bosna.

U periodu od 1992.-1995. u Bosni i Hercegovini je stradao je 331 pripadnik policije. Prvi nastradali policajac je Kulo Hajraga koji se vraćao iz specijalne baze Republike ministarstva unutrašnjih poslova u 27 godini života, koji je posthumno odlikovan zlatnom policijskom značkom. Najveći broj stradalih pripadnika iz Republike Ministarstva unutrašnjih poslova 1992.-1995. godine, jer su bili najviše izloženi i u prvim redovima protiv agresivnih snaga. Pedeset i pet zlatnih policijskih znački posthumno je dodjeljeno pripadnicima Republike ministarstva unutrašnjih poslova. U redovima RMUP-a od ukupno 251 nastradalog 13 je srpske i hrvatske nacionalnosti što se može zaključiti da Ministarstvo unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine nije bio jedno nacionalan ni bošnjački kako su htjeli srbi to prikazati. U periodu agresije 1992.-1995. godine na Bosnu i Hercegovinu osamdeset i jedan pripadnik policije je dao svoj život za odbranu Bosne i Hercegovine.

Prilikom zapošljavanja u redove Ministarstvo unutrašnjih poslova trebalo bi da se vodi računa da na prvom mjestu bude djeca poginulih, a potom odlikovanih pripadnika MUP-a Bosne i Hercegovine.

Ranjeno je 270 pripadnika policije. U Kantonu Sarajevo od 1992.-1995. godine stradalo je 249 pripadnika policije, prosječne starosne dobi je 29.5 godina. Svake godine razne delegacije opština, Kantona i Federacije, posjećuju mjesta stradalih i ukopanih pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova.

U odbrani Bosne i Hercegovine srebrenom policijskom značkom odlikovano je 229 pripadnika od čega je polovina ovih odlikovanja dodjeljena posthumno. Posthumno je odlikovano 136 pripadnik policije. Što se može zaključiti da su pripadnici policije na području Sarajeva pokazali izuzetnu hrabrost i požrtvovanost za odbranu svoje Države Bosne i Hercegovine.

6. PRILOZI

1. INTERVIJU SA PRIPADNIKOM SPECIJALNE JEDINICE VETERANA ODREDA BOSNA – generalnim sekretarom g-dinom ŽELJKOM PANIĆEM

Bosna i Hercegovina je pouzdano vojno najopterećeniji teritorij u Evropi u posljednjih hiljadu godina. U prilog ovoj tvrdnji značajno su doprinijela ratna događanja na njenoj teritoriji tokom dvadesetog stoljeća, te dugotrajni boravak velikog broja internacionalnih trupa u poratnom periodu.⁴⁶ U periodu nakon ratnih dejstava osnovana su razna udruženja za pomoći demobilisanim borcima, pripadnicima Armije Republike Bosne i Hercegovine kao što je odred veterana Bosna, Lasta i sl. Za analizu istraživanja pripremljen je intervju koji govori o stavovima pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine. Fokus master teze odnosi se na grad Sarajevo i opsadu 1992 – 1995. godine, te u skladu sa tim obavljen je i intervju, u prostorijama bivših pripadnika specijalnih jedinica Bosna.

U petak, 10.10.2017., u prostorijama odreda veterana Bosna ugostio me je generalni sekretar g-din. Željko Panić, te je naš intervju otpočeo historijskim činjenicama nastanka odreda Bosna. Kako saznajem Odred Veterana Bosna je u proteklom ratu bila, jedina, formalna i glavna specijalna jedinica. Prema interesantnim saznanjima, dio MUP-a, odred Bosna, boravio je u Krtelji, sada već sjedištu EUFOR-a iako je prije bila glavna baza. Ono što g-din. Panić izuzetno ističe je odbranbeni mehanizam i hrabrost pripadnika specijalne jedinice. Kako su podaci i dostupni na internetu, u historiji i raznim arhivima o odredu Bosna, izgubljeno je 81 ljudski život pripadajućih heroja, sa posebnom naznakom da je izgubljen i život jedne djevojke, dok je više stotina ranjeno.

Prisjećajući se dana, 05. aprila 1992 godine kada su prvi stali u odbranu Bosne i Hercegovine, dan koji obilježavaju ispunjen je hrabrošću pripadnika specijalnih jedinica, kada su i prve žrtve pale, ali i pokazale se i naznake odbrane multietničke države, jedine jedinice koja je i bila naoružana. Poseban ponos Veterana Bosna predstavlja Dragan Mikić, kako se prema navodima g-dina. Panića sada nalazi i na sudu, istačući ime jer upravo je on pokazao da je Bosna multietična jedinica kakve nije bilo svuda. Armija Republike Bosne i Hercegovine je mjesec dana kasnije i formalno nastala objašnjava g-din. Panić. Sporazum o sufinansiranju izgradnje spomenika bosanskim specijalcima, čija je izgradnja planirana u parku pored Druge gimnazije, potpisao je ministar Fišo sa generalnim sekretarom Udruženje veterana – Veterani odreda policije “Bosna” Kantona Sarajevo Željkom Panićem. Dodao je kako su specijalci zbog svoje iskazane hrabrosti zaslužili da dobiju spomenik jer su odigrali značajnu ulogu u odbrani

Sarajeva i Bosne i Hercegovine. Odluku o podizanju spomenika, a na inicijativu pomenutog Udruženja, donijelo je Gradsko vijeće Grada Sarajeva, dok je lokaciju za izgradnju ovog spomenika osigurala Općina Centar te da se „rat ne smije zaboraviti, prema tome baš najpovoljnija lokacija je u parku pored Druge gimnazije“ objašnjava gđin Panić. Drugi dio našeg intervjua odnosi se na prava djece poginulih boraca, privilegija na zapošljavanje, upisa na fakultet i sl?

„Imaju samo na papiru, imaju prioritet u odnosu na ostale, imaju pravo na upis na fakultete, neki to fakulteti podržavaju ali neki baš i ne“ – objasnio je gđin. Panić na koji način se današnjica odnosi na djecu poginulih pripadnika ne samo specijalne jedinice odreda Bosna nego i drugih jedinica.

Poslijednji dio našeg intervjua odnosio se na organizovanost udruženja za pomoći demobilisanim borcima, pripadnicima Armije RBiH?

„Danas boračkih udruženja ima preko 200 registrovanih na nivou KS, a na nivou FBiH preko 1.700 što nije baš primjer dobre organizovanosti“- istakao je gđin. Panić kao Zakonsku manu i dodao da se „veći dio ovih udruženja nije u mogućnosti finansirati, te da je slab rad bitnih udruženja poput Laste, koja skoro da i ne radi“.

**Spisak poginulih pripadnika policije CSB u Sarajevu od 1992. do 1995. godine
(MUP Kantona Sarajevo)**

	ime i prezime	godina rođenja	godina pogibije	starost	Odlikovan
1	AGIĆ MUSTAFA	1955	1992	37	--
2	AGIĆ HAKIJA	1959	1992	33	PMH
3	AGIĆ ISMET	1974	1995	21	ZP ZV
4	AGOVIĆ ASMIR	1970	1992	22	
5	AHMETOVIĆ REMZA	1969	1992	23	ZP ZN
6	AVDIĆ MEHMED	1961	1992	31	
7	BAJROVIĆ ZIJAD	1956	1992	36	
8	BALINT DRAGAN	1957	1992	35	PMH
9	BARAĆ DARKO	1965	1992	27	
10	BAŠIĆ EMIN	1961	1992	31	PMH
11	BEČA MAHIR	1966	1993	27	
12	BIČAKČIĆ MUHAMED	1961	1993	32	
13	BJELICA IBRO	1954	1992	38	
14	BRAVIĆ ČAMIL	1953	1993	40	ZP ZN
15	BUNAR ZAHID	1955	1992	37	
16	BUŽO DAMIR	1974	1993	19	ZP ZV
17	CVIKO SEAD	1962	1993	31	
18	ČATIĆ IRNIS	1974	1995	21	
19	ČEBO KENAN	1964	1992	28	
20	ČEKRLIJA ELDAR	1974	1994	20	ZP ZV
21	ČEŠKO MURIS	1955	1992	37	
22	ČOPRA RAMIZ	1953	1992	39	
23	ČUTURA IBRAHIM	1965	1993	28	SP ZV
24	ĆOSIĆ SAKIB	1957	1992	35	
25	ĆOSIĆ ŽELJKO	1966	1992	26	
26	DEDIĆ MIRSAĐ	1965	1992	27	
27	DELALIĆ ESAD	1961	1992	31	
28	DELIĆ MIRSAĐ	1961	1992	31	
29	DEVEDŽIJA HAJRUDIN	1967	1992	25	
30	DOMUZ ČEDOMIR	1960	1992	32	PMH
31	DRINA MIDHAT	1958	1992	34	

32	DRINJAKOVIĆ SENAD	1976	1993	17	ZP ZVI
33	DŽANANOVIĆ SEAD	1955	1992	37	PMH
34	ĐIKIĆ ENES	1953	1992	39	PMH
35	ĐUROVIĆ RADISLAV	1970	1993	23	PMH
36	FATIĆ AMIR	1972	1993	21	
37	FAZLAGIĆ EDIN	1969	1993	24	
38	FEJZIĆ REUF	1965	1992	27	
39	FIŠO ARNES	1972	1993	21	ZP ZVI
40	FISOVIĆ SEAD	1959	1992	33	ZP ZVI
41	GAČIĆ ASIM	1973	1993	20	ZP ZV
42	GODINJAK ZAKIR	1957	1992	35	
43	GRADIŠČIĆ SAMIR	1968	1993	25	ZP ZV
44	GUTA ZAIM	1966	1993	27	ZP ZVI
45	HASEČIĆ SAKIB	1954	1992	38	
46	HADŽIAVDIJA IBRO	1952	1992	40	ZP ZN
47	<u>HADŽIOSMANOVIĆ HAR</u>	1968	1992	24	
48	HAJRO EDIN	1970	1995	25	ZP ZV
49	HALILOVIĆ AZMIR	1968	1992	24	SP ZV
50	HALILOVIĆ EDIB	1965	1992	27	PMH
51	HAŠIMOVIĆ RIFET	1959	1992	33	
52	HELAĆ RASIM	1966	1993	27	
53	HODŽIĆ ELVEDIN	1971	1992	21	
54	HODŽIĆ MIDHAT	1963	1992	29	
55	HODŽIĆ RIZO	1970	1992	22	
56	HODŽIĆ FERID	1949	1992	43	
57	HOLCNER DRAGAN	1948	1992	44	
58	HURIĆ RIFET	1948	1992	44	PMH
59	JANJOŠ SENAD	1968	1992	24	
60	JUSIĆ IBRAHIM	1956	1992	36	
61	JUSKA ADMIR	1972	1992	20	
62	KADRIĆ ZIJAD	1960	1992	32	
63	KAHRIMANOVIĆ AMIR	1972	1992	20	ZP ZVI
64	KALDŽO EDIB	1956	1992	36	
65	KALJANAC EKREM	1959	1993	34	
66	KALJANAC ENVER	1956	1992	36	
67	KAMETOVIĆ MULAZIR	1961	1992	31	
68	KANANOVIĆ MEMSUD	1957	1992	35	

69	KARAICA SEID	1964	1992	28	
70	KAROVIĆ SABIT	1062	1992	30	
71	KASUMOVIĆ MIRSAĐ	1950	1992	42	
72	KERIĆ IBRAHIM	1967	1993	26	
73	KEVRO KAZAFER	1960	1993	33	ZP ZV
74	KLICO EMIR	1074	1995	21	ZP ZV
75	KNEŽEVIĆ DRAGAN	1053	1991	38	
76	KRUPALIJA ZULFO	1967	1993	26	
77	KULAŠEVIĆ MUSTAFA	1972	1992	20	
78	KULDIJA IZET	1968	1992	24	ZP ZV
79	KULOGIJA IBRAHIM	1956	1992	36	
80	LAKOTA ENES	1966	1992	26	
81	LEKA IBRO	1953	1995	42	
82	LEKIĆ NERMIN	1968	1992	24	
83	MAHMUTČEHAJIĆ DERVIŠ	1970	1992	22	PMH
84	MAKAŠ FERID	1956	1993	37	ZP ZVI
85	MEDI SMAIL	1957	1992	35	
86	MEDIĆ FAHIR	1955	1993	38	ZP ZV
87	MEHANIĆ ISMET	1972	1993	21	ZP ZV
88	MEHANIĆ KEMO	1959	1992	33	PMH
89	MEHANIJA ALIJA	1953	1992	39	
90	MEHMEDOVIĆ MEHMED	1955	1993	38	
91	MEŠINOVIĆ EDHEM	1943	1992	49	
92	MIRKOV GORAN	1963	1993	30	
93	MIRVIĆ NAŠID	1964	1992	28	PMH
94	MUHIBIĆ ŠABAN	1968	1995	27	
95	MALAGIĆ UJKAN	1955	1992	37	
96	MUŠANOVIĆ DŽEVAD	1965	1992	27	
97	MUŠANOVIĆ NEDŽIB	1967	1992	25	PMH
98	MUSIĆ KEMAL	1967	1992	25	
99	MUSTAFIĆ MIRSAĐ	1970	1993	23	
100	NAHIĆ SUVAD	1961	1993	32	ZP ZVI
101	NIKŠIĆ RUSMIR	1968	1995	27	ZP ZVI
102	NOVALIJA RUSMIR	1965	1992	27	
103	OMERAGIĆ EJUB	1961	1993	32	
104	OPUTAR SALKO	1963	1993	30	ZP ZV
105	OPUTIĆ OMER	1950	1992	42	

106	ORUČEVIĆ SENAID	1961	1992	31	
107	PALALIJA ŠAČIR	1971	1992	21	
108	PARIPOVIĆ ZORAN	1971	1992	21	
109	PLOČO EDIB	1966	1992	26	
110	POLUNIĆ DARKO	1967	1992	25	
111	PRAŠOVIĆ SAFET	1966	1992	26	
112	RAHMAN VEHBİJA	1962	1992	30	
113	RIKALO ISMET	1965	1992	27	ZP ZN
114	RIZVANOVIĆ DŽEVAD	1968	1992	24	ZP ZVIJ
115	RUHOTINA SEJO	1976	1995	19	ZP ZVI
116	SAČIĆ DINO	1972	1993	21	PMH
117	SALANOVIĆ MUJO	1957	1993	36	ZP ZN
118	SALIHSAHIĆ SINAN	1961	1992	31	ZP ZVI
119	SARAČEVIĆ HAJRUDIN	1955	1992	37	
120	SIPOVIĆ NEDŽAD	1969	1992	23	ZP ZN
121	SPAHIJA KASIM	1955	1992	37	
122	ŠABAN MUHAREM	1971	1992	21	
123	ŠATARA IBRO	1951	1993	42	ZP ZVIJ
124	ŠEHOVIĆ MEHMED	1958	1993	35	ZP ZVI
125	ŠEHOVIĆ SEDIN	1969	1992	23	ZP ZVI
126	ŠEHOVIĆ UZEIR	1961	1992	31	
127	ŠERER ŽELJKO	1966	1995	29	ZP ZVI
128	ŠEVERDIJA VALENTIN	1960	1992	32	
129	ŠILJEVIĆ JUNUZ	1967	1992	25	
130	ŠKORO SENAD	1967	1992	25	
131	TALOVIĆ SABRIJA	1950	1992	42	
132	TERZO NERMIN	1969	1992	23	PMH
133	TIRO ERIK	1974	1995	21	ZP ZVI
134	TUFO ATIF	1962	1995	33	PMH
135	TUFO SELIM	1967	1995	28	ZP ZV
136	TUMBUL SAFET	1967	1992	25	
137	TUTUNDŽIĆ IRFET	1956	1992	36	
138	VELIĆ MUNIB	1958	1992	34	
139	VIDAČKOVIĆ ANTONI	1973	1993	20	
140	VIDAKOVIĆ VELIMI	1966	1992	26	
141	ZAGORAC EDIB	1965	1994	29	
142	ZEC NIJAZ	1970	1992	22	

143	ZEKIĆ EDIN	1961	1993	32	
144	ZOLJ SULEJMAN	1958	1992	34	
145	ZULIĆ SADO	1966	1992	26	
146	AHMETSPAHIĆ SAFET	1968	1996	28	ZP ZVIJ
147	ALAGIĆ SAKIB	1961	1993	32	
148	ALIČIĆ ADNAN	1962	1993	31	
149	ARNAUTALIĆ SUAD	1957	1992	35	
150	ARUKOVIĆ NERMIN	1967	1992	25	
151	BARUČIJA VEHID	1961	1992	31	
152	BAŠIĆ SELVER	1964	1993	29	ZP ZVIJ
153	BOGILOVIĆ NEDIM	1966	1992	26	
154	BOGUČANIN FATINNNN	1971	1995	24	ZP ZVI
155	BOSILJČIĆ SRĐAN	1963	1993	30	PMH
156	BRIGA HAMED	1962	1993	31	
157	ČAKAR GALIB	1969	1992	23	ZP ZNA
158	ČOKO NUSRET	1969	1992	23	
159	ČOLIĆ GALIB	1958	1992	34	
160	ĆUROVIĆ EDIN	1961	1993	32	
161	DEDOVIĆ JUSUF	1950	1992	42	
162	DELIĆ MIRSAĐ	1971	1994	23	
163	DEMIR HAZIM	1960	1992	32	
164	DURAK RIFET	1960	1992	32	
165	DURMIĆ FIKRET	1065	1995	30	
166	ĐUKANOVIĆ NENAD	1972	1993	21	
167	GUŠIĆ SENAD	1974	1995	21	
168	HODŽIĆ IBRAHIM	1969	1992	23	
169	HODŽIĆ HAJRUDIN	1973	1992	19	
170	HOTA IZET	1962	1992	30	
171	HOTA OMER	1950	1992	42	
172	HURIĆ HAZIM	1957	1993	36	
173	IBRIŠIMOVIĆ ULFET	1965	1992	32	
174	JAŠAREVIĆ BAHRUDIN	1966	1993	27	ZP ZVIJE
175	KAČAR SEAD	1973	1992	19	ZP ZN
176	KADIĆ JASMIN	1961	1992	31	
177	KARAMUSTAFIĆ AZEM	1960	1992	32	
178	KARADŽA NUSRET	1967	1992	25	
179	KASAPOVIĆ IBRAHIM	1961	1992	31	

180	KNEHTL DARKO	1960	1992	32	
181	KORJENIĆ VEDIM	1961	1992	31	PMH
182	KULO HAJRAGA	1965	1992	27	ZP ZNA
183	KUNDO EDIN	1972	1992	20	
184	KURTALIĆ MIRSAĐ	1964	1993	29	
185	KURTIĆ SULEJMAN	1965	1992	27	
186	LAGUMĐŽIJA FERIDA	1940	1992	52	
187	LALOVIĆ KENAN	1966	1993	27	
188	LELEK MARIJAN	1955	1992	37	
189	MARKEŠIĆ SLAVEM	1965	1993	28	PMH
190	MEDENICA DRAGAN	1955	1992	37	
191	MEHANOVIĆ BAJRO	1952	1992	40	
192	MILAK ASMIR	1971	1992	21	
193	MILJANOVIĆ DRAGAN	1967	1993	26	PMH
194	MILOVIĆ MARIJAN	1939	1992	53	
195	MUDŽELET ZLATAN	1959	1992	33	
196	MUHAREMOVIĆ MIDHAT	1956	1992	36	
197	MUHIĆ REUF	1954	1992	38	
198	MURTOVIĆ MEHO	1954	1992	34	
199	MURTEZIĆ JUSUF	1951	1992	41	
200	MUTAPČIĆ HAJRUDIN	1958	1992	34	
201	OMERAGIĆ HAMID	1952	1992	40	
202	OMEREFENDIĆ JASMIN	1960	1992	32	
203	OMEROVIĆ NIHAD	1968	1992	24	
204	ORTAŠ DŽEVAD	1955	1992	37	
205	OTAJAGIĆ MIRSAĐ	1972	1995	23	
206	PANDŽIĆ JASMIN	1963	1993	30	
207	PEHILJ ŠEMSUDIN	1963	1992	29	
208	PENJIĆ JASMIN	1971	1992	21	
209	POHARA ISLAM	1963	1992	29	
210	RAKIĆ MUHIDIN	1957	1992	35	
211	ROSTODER AZEM	1952	1993	41	
212	SEJFIĆ MUNIB	1954	1992	38	
213	SERDAREVIĆ ASIM	1946	1993	47	
214	SINANOVIĆ ŠEFAHID	1964	1992	28	
215	SINANOVIĆ MIRALEM	1969	1995	26	
216	SULJEVIĆ ESAD	1956	1993	37	

217	ŠALAKA VAHID	1966	1995	29	
218	TRUBLJANIN SUAD	1970	1995	25	
219	TURČALO ISMET	1958	1993	35	
220	TOMIĆ DRAGAN	1970	1995	25	
221	VIDAČKOVIĆ JASMIN	1968	1992	24	
222	VIKALO MIĆO	1965	1992	27	
223	VUKAS FAIK	1941	1992	51	
224	ZAGORAC SUVADA	1965	1993	28	
225	ALADŽUZ BEJDA	1957	1993	36	
226	ALIĆ HAZIM	1958	1992	34	
227	BABIĆ SALKO	1950	1993	43	
228	BALOVIĆ JASMIN	1969	1992	23	
229	BIBIĆ ADEM	1968	1993	25	
230	BUČAN ĆEMAL	1967	1993	26	
231	ČAMDŽIĆ MUHAMED	1949	1992	43	PMH
232	ĆOSIĆ HARIS	1966	1993	27	
233	DACIĆ ZEKRIJA	1953	1993	40	
234	DŽINDO FERID	1960	1993	33	
235	ĐONO DŽEMAL	1949	1993	44	
236	ĐOZO HUSEIN	1979	1993	14	
237	GIBOVIĆ ISMA	1938	1994	56	
238	HASANOVIĆ SUAD	1958	1992	34	
239	KALTAK REFIK	1950	1992	42	
240	KOBILJAK MENSUR	1954	1994	40	
241	KOMARICA NIJAZ	1965	1993	28	
242	KRIVIĆ AMIR	1965	1993	28	
243	MUJKIĆ ARMIN	1969	1992	23	
244	NIŠIĆ MEHMED	1956	1992	36	ZP ZNA
245	OMANOVIĆ VELIJA	1948	1993	45	
246	ŠABIĆ SUNO	1957	1993	36	
247	TEROVIĆ AMRUDIN	1969	1993	24	
248	TOPALOVIĆ MIRSAĐ	1952	1992	40	
249	IDRIZOVSKI SADIJA	1961	1993	32	
	91-1				
	92-154	ZP ZVIJE-38			
	93-69	ZP ZNAČ-9			
	94-5	SP ZVIJ- 2			

	95-20	PMH-21			
	96-1				

Tabela 1. Starosna dob pripadnika CSB od 1992-1995 godine

starosna dob poginulih	broj poginulih
17	1
19	4
20	7
21	16
22	4
23	13
24	12
25	14
26	13
27	19
28	11
29	8
30	8
31	15
32	16
33	8
34	9
35	9
36	11
37	11
38	7
39	3
40	7
41	2
42	8
43	3
44	3
45	1
47	1
49	1

52	2
53	1
56	1

**Tabela 2 preuzete iz arhive, Ministarstvo
unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo**

kalendarska godina	broj poginulih policajaca
1992	24
1993	41
1994	6
1995	8
ukupno	79

Tabela 3. Broj poginulih pripadnika R MUP-a po godinama od 1992. do 1995. godine

7. SKRAČENICE

SPZN – Srebrena policijska značka

SPZV – Srebrena policijska zvijezda

MH – Medalja za hrabrost

OZG – Orden zlatnog grba

Z LJ – Zlatni ljiljan

CSB – Centar službi bezbjednosti

R MUP – Republičko ministarstvo unutrašnjih poslova

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

F MUP – Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova

8. Osnovni kategorijalni pojmovi

Osnovne kategorijalne odredbe, odnosno pojmovi koji se izvode iz ovog predmeta istraživanja su: MUP, CSB, armija, armija Republike Bosne i Hercegovine, bitka, republika, značajan.

Rat - "kompleksan, intezivan i masovan sukob država, vojno-političkih saveza ili različitih društvenih snaga unutar jedne zemlje u kojoj se masovno i organizirano primjenjuje oružana sila i vid oružana borba radi ostvarivanja određenih političkih, ekonomskih, vojnih ciljeva, država, naroda itd. "

Agresija – predstavlja upotrebu oružane sile od strane jedne države protiv suvereniteta, teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti druge države, na način protivan Povelji Organizacije ujedinjenih nacija i duhu međunarodnog prava.

Genocid – je međunarodni zločin, ubijanje pripadnika grupe; nanošenje teških tjelesnih ili psihičkih povreda pripadnicima grupe; namjerno nametanje grupi teških životnih uvjeta sračunatih na to da dovedu do njenog potpunog ili djelomičnog fizičkog uništenja.

Oružani sukob – je organizovana upotreba oružane sile između suprostavljenih, organizovanih oružanih snaga, iz različitih država ili unutar iste države (međunarodni ili unutrašnji sukob), pri kojoj je stanje miroljubljivih odnosa, suživota i nesmetanog snabdijevanja narušeno zbog upotrebe sile⁴⁷.

Armija je u općem smislu oružana sila jedne države, cjelina njenih vojnih potencijala svih vidova, rodova i službi, dok u užem smislu strategijsko – operativna grupacija kopnene vojske, promjenjivog sastava. Sastoji se od nekoliko divizija, samostalnih brigada, pukova, bataljona, i drugih dijelova, a može imati združene operativno – taktičke sastave

Armija Republike Bosne i Hercegovine – oružana sila Republike Bosne i Hercegovine, jedna od osnovnih komponenti i stubova njenih Oružanih snaga. Nastala je kao plod otpora agresiji, koju su na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršile Srbija i Crna Gora uz pomoć bivše i tzv. Jugoslovenske narodne armije i terorističkih formacija Srpske demokratske stranke Bosne i Hercegovine. Razvila se iz jedinica aktivne i rezervne policije, te pokreta otpora patriotskih snaga samoorganiziranog naroda (Patriotska liga BiH, Zelene beretke, jedinice Teritorijalne odbrane i dr.) koje su ustale u odbranu od agresije. Naredbom Predsjedništva RBiH od 15.4. 1992. godine ove snage objedinile su u Teritorijalnu odbranu Republike Bosne i Hercegovine.

⁴⁷Prof.dr. Smail Čekić, Prof.dr. Dževad Termiz, **ŽRTVE ZLOČINA U SARAJEVU 1992-1996**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, 2007, str. 113, 115, 121.

Uredbom Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine sa zakonskom snagom o Oružanim snagama od 20.5.1992. za Oružane snage utvrđen je naziv Armija Republike Bosne i Hercegovine. Sastavljena je od pripadnika svih naroda i konfesija sa cijelog teritorija Republike, a i organizacijsko – formacijskom smislu od vidova, rodova koji se dijele na vrste i specijalnosti i službi koje se dijele na grane i specijalnosti.⁴⁸

Bitka – odlučan sudar velikih grupacija ili oružanih snaga u cjelini, čiji rezultati presudno utiče na ishod rata ili njegove etape. Po mjestu izvođenja može biti: kopnena, pomorska i zračna a najčešće je kombinirana. Bitkom se nazivaju i borbena dejstva širih razmjera oko pojedinih gradova, teritorija i sl. U zračnom prostoru, bitka je sudar velikih zrakoplovnih snaga, odnosno skup više istovremenih ili uzastopnih borbi taktičkih ili operativnih jedinica.

Republika – jedna od osnovnih formi države, odnosno državnog uređenja u kojoj je, nasuprot monarhiji, nosilac vlasti narod ili jedan njegov dio. Na čelu republike nalazi se predsjednik.

Značajan – velika važnost.

⁴⁸ Detaljnije vidi u knjizi Prof.dr. Smail Čekić, Prof.dr. Dževad Termiz, **ŽRTVE ZLOČINA U SARAJEVU 1992-1996**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, 2007, str..27, 129, 262

9. LITERATURA

a) *Knjige*

1. Beridan Izet, Ivo M.Tomić, Muharem Kreso, Leksikon sigurnosti, DESS, Sarajevo, 2001
2. Beridan Izet, Politika i sigurnost, Fakultet političkih nauka Sarajevo, 2009.
3. Čekić Smail, Agresija nad Bosnom i genocid nad Bošnjacima 1991 – 1993., Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 1995,
4. Čekić Smail, Agresija na Republiku Bosnu I Hercegovinu, Planiranje, priprema, izvođenje, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo 2004.
5. Opsada i odbrana Sarajeva 1992-1995, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo , Sarajevo, 2008
6. Delić Rasim, Armija Republike Bosne i Hercegovine: nastanak, razvoj i odbrana zemlje, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2007. (knjiga prva)
7. Delić Rasim, Armija Republike Bosne i Hercegovine: nastanak, razvoj i odbrana zemlje, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, 2007. (knjiga druga)
8. Karavelić Vahid, Agresija na Bosnu i Hercegovinu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo , Sarajevo, 2004
9. Macić Bećir, Zločini protiv mira, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2001.
10. Salkić Dževad, Počeci agresije na Bosnu i Hercegovinu, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 1995.
11. Termiz, Dževad: „Metodologija društvenih nauka“ – Drugo dopunjeno i prošireno izdanje, NIK Grafit, Sarajevo, 2009. godine.
12. Termiz, Dževad; doc.dr. Milosavljević, Mladen: 2 Praktikum iz metodologije i politologije“, DAX trade, Sarajevo, 1999. godine.
13. Imamović Mustafa, Historija Bošnjaka, Sarajevo 1993-1996. godine
14. Zbornik radova, „Okrugli sto uloga i značaj policije u odbrani BiH u periodu 1991-1995., Sarajevo, 2015.

b) Članci i časopisi

1. Ante Zubak, Zločinački poduhvati, Sarajevo, 2015, str 30-38.
2. Džemal Najetović, Nastanak i razvoj Armije R BiH, vol. 1-6, 2012
3. Ewa Tabeau, Jakub Bijak i Neda Lončarić, Broj žrtava u opsadi Sarajeva od aprila 1992. do decembra 1995. Studija o stopi smrtnosti na osnovu osam velikih izvora podataka, 2003, 1-12.
4. Korak, br 30, 2013, 4 dio
5. Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove socijalističke Republike Bosne i Hercegovine od 29.01.1990 godine

c) Internet stranice sa datumom

1. <http://www.zlatniljiljani-ks.org/index.php/odlikovanja/89-mzh>, pristupljeno 07.09.2017.
2. <http://www.zlatniljiljani-ks.org/index.php/odlikovanja/87-zlj>, pristupljeno 05.09.2017.
3. <http://www.zlatniljiljani-ks.org/index.php/odlikovanja/91-ozvzszm>, pristupljeno 07.09.2017.
4. <http://www.zlatniljiljani-ks.org/index.php/odlikovanja/84-spz>, pristupljeno 05.09.2017
5. <http://www.zlatniljiljani-ks.org/index.php/odlikovanja/85-zpz>, pristupljeno 05.09.2017
6. <http://www.historija.ba/d/801-formirana-prva-brigada-policije-stari-grad/>, pristupljeno 10.09.2017.
7. <https://uvopsnlasta.ba/o-nama/>, pristupljeno 07.09.2017.
8. <http://www.veterani-bosna.com.ba/>, pristupljeno 07.09.2017.
9. <http://ba.n1info.com/a140307/Vijesti/Vijesti/Kako-je-Bosna-i-Hercegovina-postala-nezavisna-drzava.html>
10. <https://www.knjiga.ba/bih-teme/istorija-bih.html>
11. <http://www.historija.ba/d/5-dan-drzavnosti-bosne-i-hercegovine/>